Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 130 (10727) | 1978 чылдың июнь 3, суббота | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртэ 2 көп.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИНДЕ БОЛГАШ ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНДЕ

СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели «1978 чылда дужут ажаалдазын, кодээ ажыл-агый продуктуларын болгаш мал чемнерин белеткээрин база 1978—1979 чылдарның үезинде мал кыштаглаашкынын чедиишкинниг эрттирерин хандырар талазы-биле немелде хемчеглер дугайында» доктаалды хүлээп алган.

СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң демдеглээни болза, дужут ажаалдазын кыска хуусаада чидириг чокка чедиишкинниг чорудары, тарааны болгаш чер ажылының өске-даа продуктуларын садып алырының планын күүседири болгаш ажыр күүседири, оларны дажыглаарын болгаш кадагалаарын хандырары, ниитиниң малынга болгаш колхозчуларның, ажылчыннарның база албан-хаакчыларның хууда малынга эргежок чугула бедик шынарлыг бөдүүн база чулуктуг чемнерни белеткээрин дыка көвүдедири, мал чемнериниң магадылалдыг курлавырларын колхоз болгаш совхоз бүрүзүнге тургузары, мал кыштаглаашкынының чедиишкинниг эрттирерин белеткээрин организастаары, ол ышкаш дужут ажаалдазын чорударынга, мал чемнерин белеткээринге, мал ажылын база мал чеминиң бүдүрүлгезин механизастаарынга эргежок чугула ажаалда техниказын, тракторларны, автомобильдерни, оларга артык кезектерни болгаш өске-даа материал-техниктиг дериг-херекселдерни кодээ ажыл-агыйга болгаш суг ажыл-агыйынга бээр талазы-биле онаалдаларны доктааттынган хуусаазында күүседири партия, совет, кодээ ажыл-агый, профэвилел болгаш комсомол организацияларының, колхозтарның болгаш совхозтарның, белеткел база транспорт организацияларының, үлетпүр бүдүрүлгелериниң эң чугула нити-күрүне ужур-дузалыг сорулгазы болур.

СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели 1978 чылда дужут ажаалдазынга, кодээ ажыл-агый продуктуларын болгаш мал чемнерин белеткээринге колхозтарның, совхозтарның, белеткел болгаш транспорт организацияларының чогуур ой-шаанда белеткенирин, ол ышкаш 1978—1979 чылда мал кыштаглаашкынын чедиишкинниг эрттирерин хандырарын, ол сорулга-биле:

— бедик шынарлыг кодээ ажыл-агый продукциязын бүдүрерин хандырар талазы-биле база ону ажаап ап турар үеде болгаш шаңнарже, белеткел пунктуларынче, шыгжаар черлерже сөөртүп турар үеде ук дужуттуң чидирилин болдурбас талазы-биле хемчеглерни ажылдап кылырын болгаш боттандырарын;

— тараа культураларының бүгү тарылгаларын бүрүн кадагалаарын болгаш ылаңгыя күзүн чажар культураларның болгаш кукурузаның тарылгаларын шын ажыглаарын хандырарын;

— 1978—1979 чылдың кыжынында малды чогуур чемнер-биле улам долу хандырар сорулга-биле мал чемнериниң белеткээриниң онаалдаларын тургустунган байдалдарны барымдаалап тодарадырын, сигенниң, сенажтың, силосту, сиген далганың, борбаалдылаан болгаш брикеттээн мал чемнерин белеткээриниң планнарын ажыл-агый бүрүзүнге күүседиринче болгаш ажыр күүседиринче, ол ышкаш ажыл-агыйларга мал чемнерин немей белеткээриниң болгаш чөп хереглээриниң бүгү курлавырларын ажыглаарынче онза кичээнгейни салырын;

— мал чеми культураларының тарылгазын мал чеми белеткээр механизастаттынган бригадаларга болгаш звеноларга быжыглаарын, бедик дужуттерни алыр сорулга-биле оларны эргежок чугула техника болгаш чемишчидилгелер-биле хандырарын;

— бөдүүн мал чемнерин белеткээри-биле эргедештир оларны мал кыштагларынга сөөртүп чедирерин организастаарын, малды тургузу азыраар үениң эгелээринге чедир ук чемнерниң мал фермаларынга болдууңда бүрүнү-биле четкен турарын хандырарын, ол ышкаш мал чемнерин өртерден болгаш самчыгдаашкыннардан камгалаарының эргежок чугула хемчеглерин алырын;

— кыштаглаашкынга артар бүгү малдарның ветеринарлыг шинчилгезин болгаш мал аарыгларын болдурбас талазы-биле ветеринар-профилактиктиг хемчеглерниң комплекстиг чорударын 1978 чылдың ноябрь 1-ге чедир доозарын эвилелдешкен республикаларның компартияларының ТК-ларынга болгаш Министрлер Чөвүлелдеринге, ССРЭ-ниң Кодээ ажыл-агый министерствозунга, ССРЭ-ниң Мелиорация болгаш суг ажыл-агыйы министерствозунга, Союзсельхозтехникага, ССРЭ-ниң Белеткелдер министерствозунга, ССРЭ-ниң Аъш-чем үлетпүр министерствозунга, Центросоюзка, партияның край, область болгаш район комитеттеринге, автономнуг республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге болгаш улус депутаттарының чер-чер Советтериниң күүскомнарынга, чер-черниң кодээ ажыл-агый органнарынга, колхозтарның болгаш совхозтарның белеткел болгаш транспорт организацияларының удуртукчуларынга дааскан.

Чамдык областарда, крайларда болгаш республикаларда техника белеткелин организастыг эвес болгаш оожум чорудуп турарын, ооң ужурунда дужут ажаалдазынга болгаш мал чеминиң белеткелинге чылдың-на хөй-хөй машиналарның ажыглаттынмайн турарын барымдаалааш, СЭКП ТК болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели техника септелгезиниң темпилерин дүргедедир талазы-биле тодаргай хемчеглерни алырын партия, совет болгаш кодээ ажыл-агый органнарынга саналдаан. Кодээ ажыл-агый культураларының дужудун ажаап алырынга болгаш мал чемнериниң белеткелинге чедир ийи неделядан эвээш эвес үе арткан турда, тракторларны, комбайннарны, жаткаларны, сиген кезер машиналарны болгаш өске-даа ажаалда машиналарын, тараа кургадыр болгаш тараа арыглаар машиналарны, транспорт херекселдерин, ол ышкаш техниктиг хандырылганың турум болгаш кожуп чоруур пунктуларын бүгү-ле ажыл-агыйларга бүрүн белен байдалга тургузарын, септелгениң шынарынче онза кичээнгейни салырын, диспетчер харылзаазының болур-чогууру-биле ажылдаарын хандырарын, мал кажааларын, мал чеми бүдүрер пехтерни, складтарны, силос болгаш сенаж шыгжамырларын, кургадылга пунктуларын болгаш ол бүгү туудерни дериирин чогуур ой-шаанда белеткээр дээш хемчеглерни алырын база-ла оларга дааскан.

Дужут ажаалдазының болгаш мал чеминиң белеткелиниң үезинде күш-ажылды организастаарының мурнакчы методтарын колхозтарга болгаш совхозтарга калбаа-биле шиңгээдирин, ажаалда болгаш транспорт агрегаттарын бедик мергежилдиг механизаторлар-биле четчелээрин, дужут ажаалдазында киржип турар ажылчыннарның ортузунга күш-ажылдың эң бедик бүдүрүкчүзүүн чедип алыры, ажылдың шынары, ажаалда машиналарының техниктиг аргаларын эң долу ажыглаары дээш социалистиг чарыштын калбартырын саналдаан.

Магадылалдыг хандырылгада техниканы ажыглаар талазы-биле дузалал пунктуларының болгаш баазаларының үзүк чок ажылын организастаарын Трактор база кодээ ажыл-агый машина тудуушкунунуң министерствозунга, Автомобиль үлетпүрүнүң министерствозунга болгаш өске-даа машина тудуушкун министерстволарынга саналдаан. Үрелген ажаалда техниказын дүрген септеп-селиир сорулга-биле ол пунктуларны болгаш баазаларны эргежок чугула артык кезектер-биле, бездирлер болгаш агрегаттар-биле хандырарын айыткан.

Тарып өстүрген болгаш чайгаар үнген сигеннерниң бүгү шөлдеринге, ол ышкаш база чоогаларга, хемнер унунарынга, арга-арыглар иштинге, оруктар кыдыынга болгаш сиген үнүп болур өске-даа участоктарга мал чемнерин белеткээрин чогуур ой-шаанда чорударының эргежок чугулазынче, чигир свеклазының, картофельдиң сывын, ногаа аймааның артынчыларын, саванны, мякинаны, аъш-чем үлетпүрүнүң болгаш ниитиниң чемнелгезиниң артыышкыннарын мал чеми кылдыр долузу-биле ажыглаарынче кичээнгейни угландырган. Одарладып семиртир малдыг районнарның кышкы одарларынга магадылал болур мал чемнерин белеткээрини болгаш тургузарының чогуур хемчеглерин алырын айыткан.

1978 чылдың планында көрдүнген мал кажааларын болгаш мал чеми бүдүрер пехтерниң тудуун дүргедедирин, оларны 1978 чылдың ноябрьдан орай эвес хуусаада ажыглалга киирерин, ажыглалга кирер тудугларны эргежок чугула технологтуг болгаш өске-даа дериг-херекселдер-биле хандырарын эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге, ССРЭ-ниң Кодээ тудуг министерствозунга, Союзсельхозтехникага болгаш колхозтарда база совхозтарда тудуг-монтаж ажылдары боттандырып турар өске-даа министерстволарга болгаш ведомстволарга хүлээткен.

Мал ажылынга херек техниканың болгаш колхозтарга, совхозтарга мал чеми болбаазырадыр база белеткээр машиналарның септелгезиниң болгаш техниктиг хандырылгазының талазы-биле ажылдарны калбартыры, сельхозтехниканың районнар каттыжыышкыннарынга бердир-

(Төнчүзү 2-ги арында).

НАЙЫРАЛДЫҢ АЧЫЗЫНДА

ӨӨРҮП ЧЕТТИРИИШКИН

Тыва АССР-ниң бирги Конституциязын хүлээп алганынга тураскааткан митингиге Кызылдың кодээ ажыл-агый техникумунуң сургуулдары болгаш башкылары, ажылдакчылары чыглып келген. Аңаа ооң директору Д. А. Колесников республиканың Дээди Совединиң ээлчег чок сески сессиязынга Тыва АССР-ниң Конституциязын чаңгыс үн-биле хүлээп алганының дугайында дыңнадыг кылган.

Хуралга бир дугаарында ветеринария салбырының ийиги курузунуң сургуулу Татьяна Балчыр сөс алгаш, мынча дээн:

— 1978 чылдың май 31 бистиң Тываның төөгүзүнге чайынначак арын болуп кирген. Ам бис Тыва АССР-ниң Үндезин Хоойлузунуң нормаларын болгаш негелделерин ёзугаар чурттап, өөренир болгаш ажылдаар, ону хажык чокка күүседир хүлээлгелиг бис.

Республикавыстың улам ыңай хөгжүлдезинге хүн бүрүнүң кичээнгей салыышкыны дээш СЭКП ТК-га, Совет чазакка, эш Л. И. Брежневке өөрүп четтиргенивисти илергейледивис.

— Тывага бежен чылдар үезинде кээп ажылдай берген мен. Бо үениң иштинде безин ооң, ылаңгыя найысылал Кызылдың, танытпынмас кылдыр чечектелип, сайзыраанын магалыг.

Чаа Конституцияны хүлээп алганы республиканың улус ажыл-агыйын, экономиказын көдүрер дээш улам эки ажылдаарын биске хүлээндирип турар — деп, техникумнуң башкызы Н. А. Давыдова чугаалаан.

Хуралдың киржикчилери чоннуң чаагай чоруунуң дугайында сагыш салыышкыны дээш партияга, Совет чазакка, эш Л. И. Брежневке өөрүп четтирииишкинин, Конституцияны амыдыралга боттандырарынга боттарының бүгү күштерин, билиглерин бээрип илергейлээн.

В. МААДЫР.

АЛДЫН ХООЙЛУМ, АМЫР!

Ада-чуртувус улуг Совет Эвилелиниң Үндезин Хоойлузу болгаш бистиң РСФСР-ниң Үндезин Хоойлузун байырлап хүлээп ап, бо алдын Хоойлулар чурттап, ажылдап эгелээн деп чарлааныындан бээр каш-ла айлар эрткен болгай. Ооң соондарый бистиң ак-көк хемнерниң чурту — аныяк Тыва Совет Социалистиг Республикавыстың эң баштайгы Конституциязы (Үндезин Хоойлузу), эртенги хүннүң чырык-чылыын хайырлап үнүп келгенин ышкаш, база-да авыралын, ачы-кежиин сиңниктирген моорлап келди. Ону сессияга чаң-чаа батылап, хүлээп алган.

Бистиң ленинчи Коммунистиг партиявыстың иштики болгаш даштыкы мерген угаанныг политиказынга үндезилеттинген, ССРЭ-ниң болгаш РСФСР-ниң Конституцияларынга дүүштүр чаяаттынган Конституциявыс бистиң бүгү-ле эргелеривисти чаяап, хүлээлгелеривисти айтып турар.

Бистиң Тыва АССР-ниң бо баштайгы Үндезин Хоойлузун ажылдап кылыр талазы-биле комиссия бүгү түүлдерин бистиң республикавыстың байдалынга таарыштыр өөренип көрүп, дыка улуг ажылды бүдүргенинге байыр чедирбес арга чок.

Үнген хүн дег моорлап келген
Үндезин (Кол) Хоойлувус,
Үнүң, чарлыың биске — номчал,
Үжүк-сөзүң — биске орук.
Чарлыың болган түүлдериңни
Чаңдыр баспайн сагып чурттаал.
Ыдык бедик алдын Хоойлум,
Ырым, шүлүүм чаяаны сен!

Л. ЧАДАМБА,
Тыва АССР-ниң культуразының алдарлыг ажылдакчызы.

ЧАҢГЫС СЕТКИЛ-БИЛЕ

Дүүн ажыл шагы дооступ турда, Коммунистиг күш-ажылдың бүдүрүлгези типографияның бүгү коллективи митингиге киржири-биле чыглып келген. Ону ында партия организациязының секретары В. Я. Голубков ажыткан. Конституцияны хүлээп алганы Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң дөрткү чыыжының ээлчег чок сески сессиязының материалдарын чыылганнарга таныштырган.

Дептерлээр цехтиң ажылчыны Т. Бурунаукова мынча дээн: «Бо хүн бистиң амыдыралывыска онза хүннерниң бирээзи. Чүге дизе Совет Тываның баштайгы Конституциязын хүлээп алганынга митинг эрттирип турар-дыр бис. Бо төөгүлүг болуушкун бистерни сорук кииргип, каш дакпыр кужениишкинниг ажылдаарывысты неген турар. Ынчангаш Тыва АССР-ниң баштайгы Конституциязын бир үн-биле хүлээп ап, хүн үлүүн доктаамал ажыр күүседир дээш ажылдаарын хүлээндим».

ЧУРУКТА: типографияга болган митинг үезинде.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

Словакияның Коммунистиг партиязының болгаш Словак Социалистиг Республиканың удуртукчулары-биле совет партия-чазак делегациязының беседазы

Словакияның Компартиязының ТК-зының, Словак Социалистиг Республиканың чазак болгаш күрүне органнарының төлээлекчилери-биле ССРЭ-ниң партия-чазак делегациязының беседазы июнь 1-де Братислава Кремлинге болган.

Беседага совет делегациязының баштыңы СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев, делегацияның кежигүннери: СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, Украинаның Компартиязының ТК-зының бирги секретары В. В. Щербицкий, СЭКП ТК-ның секретары К. В. Русаков, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы И. В. Архипов, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министриниң оралакчызы В. Ф. Мальцев, ССРЭ-ниң ЧССР-де элчизи В. В. Мацкевич киришкен.

Беседага делегация-биле кады Прагадан келген ЧКП ТК-ның Чиңгине секретары, ЧССР-ниң Президентизи Г. Гусак, ЧКП ТК-ның Президиумунуң кежигүннери, ТК-ның секретарьлары В. Биляк биле Й. Кемпный киришкен.

Аалчыларны Словакияның удуртур ажылдакчылары: ЧКП ТК-ның Президиум кежигүнү, Словакияның КП ТК-зының бирги секретары Й. Ленарт, ЧКП ТК-ның Президиум кежигүнү, ССР-ниң чазааның Даргазы П. Цолотка, ЧКП ТК-ның Президиум кежигүнүнге кандидат, Словакияның КП ТК-зының секретары М. Грушкович, Словакияның КП ТК-зының Президиум кежигүннери: В. Шалгович, Л. Абрагам, Я. Янак, И. Яник, Е. Литвайова, Л. Пезлар, Г. Шлапка, М. Валек, Словакияның КП-зиниң Төп контроль-ревизия комиссиязының даргазы М. Бодя, Словакияның КП ТК-зының Секретариадының кежигүннери, Словак Национал чөвүлелдиң, республиканың чазааның кежигүннери, Словакияның Национал фронтузунуң составында бактаап турар партияларның удуртукчулары хүлээп алган.

Эш Л. И. Брежнев баштаан совет партия-чазак делегациязынга эш Ленарт словак черге изиг байыр чедирген. Словак коммунистерниң амыдыралының болгаш ажылының дугайын, бүгү ажылдың улуг ажыктыынче болгаш шынарын экижидеринче Чехословакияның Коммунистиг партиязының угланыышкынын амыдыралга боттандырар деп словак улустуң шиитпирлиниң дугайын, улуг-хуузу ЧССР-ниң нити продукциязын тургузарынга барык 30 хуу четкен болгаш бедик темпилер-биле өзүп орар Словакияның улус ажыл-агыйының чедиишкинниг хөгжүлдезиниң дугайын ол чугаалаан. 70 чылдар ЧССР-ге социализмниң эң чедиишкинниг тургузарының үези болуп турар, ынчангаш ол дээрге Словакияга база долу хемчээлдиг хамааржыр деп, ол демдеглээн.

Чехословакияның улустарының болгаш биче улустарының бүгү талалыг хөгжүлдезинге болгаш чоокшулажыышкынынга таарымчалыг эки байдалдар чуртта тургустунган деп, эш Ленарт чугаалаан. Чедип алдынган чедиишкиннерниң чугула үндезини болза, акы-дунма социалистиг күрүнелерниң эвилелинге ЧССР-ниң бактаап турары, Совет Эвилелиниң көргүзүп турар улуг дузаламчызы болуп турар. Экономиктиг дузалажылга Чөвүлелинге ЧССР-ниң киржилгезиниң эрге-хемчээлдеринге база ниити талалыг совет-чехословак харылзааларның эрге-хемчээлдеринге таарыштыр Совет Эвилел-биле Словакияның экономиктиг харылзаалары база өзүп турар.

Социалистиг Чехословакияның болгаш Совет Эвилелиниң харылзааларының бүгү төөгүзүнде шынчы акы-дунма ёзузу, боттанышкында социалистиг интернационализмниң ёзузу сиңниккен деп, эш Ленарт оон ыңай чугаалаан. Бүгү-нити тайбыңны быжыглаар дээш, улустарның тайбың кады ажылдажылгазы дээш, боо-чепсекти эндере бүдүрерин соксадыр дээш демиселге Совет Эвилелиниң аажок улуг ролюн ол онзалап демдеглээн.

Социалистиг Словакияның амыдыралының дугайында информациязы дээш эш Ленартка эш Брежнев өөрүп четтиргенин илергейлээн. Словакияның индустриязының болгаш кодээ ажыл-агыйының чайгылыш чок хөгжүлдези — ол дээрге Чехословакияның ийи кезээнге экономиктиг деңнелдерни болгаш чоннуң амыдыралының деңнелдерин деңнештирериниң принциптиг чугула сорулгазын шиитпирлээринге дыка улуг салыышкын-дыр. Ол болза, национал айтырыгны Чехословакияның Компартиязының удуртулгазы-биле ленинчи ёзу-биле чайгылыш чок шиитпирлеп турарының ачызында болдунар аргалыг болган.

ССРЭ-биле экономиктиг болгаш өске-даа кады ажылдажылгага Словакияның идепкейлиг киржилгези өөрүнчүг-дүр деп, эш Брежнев чугаалаан. Ооң-биле кады ол Совет Эвилелиниң болгаш Словакияның кызытаарлашкак областарының аразында шуут харылзааларны, оларның аразында экономиктиг-даа харылзааларны онзалап демдеглээн.

Түңнелинде эш Брежнев акы-дунма Чехословакияже совет партия-чазак делегациязының аян-чоруунуң эртип турарынга, чехословак удуртукчулар-биле Прагага болган чугаалажыышкыннарның ужур-дузазынга бедик үнелээшкинни берген. Ол чугаалажыышкыннар совет-чехословак кады ажылдажылганы улам ыңай калбартырының болгаш ханыладырының угланыышкыннарын төлевилеп алырынга дузалаар деп, ол чугаалаан.

Иштики хөгжүлдезинге болгаш делегей ареназынга Чехословакияның чедиишкиннери — ЧКП ТК-ның, эш Гусак баштаан ооң Президиумунуң ачы-хавыязы, чүс-чүс муң чех болгаш словак коммунистерниң ачы-хавыязы-дыр деп, эш Брежнев онзалап демдеглээн. Словакияның коммунистери болгаш бүгү ажылчы чоннары боттарының улуг болгаш харысалгалыг ажылынга чаа-чаа чедиишкиннерлиг болурун ол күзээн.

Эвилел, эш-ёзуруңуң байдалынга эрткен беседага совет таладан ол ышкаш — СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчылары А. М. Александров, А. И. Блатов, СЭКП ТК-ның килдис эргелекчизиниң оралакчызы Г. Х. Шахназаров, чехословак таладан — ЧКП ТК-ның Чиңгине секретарының секретариадының эргелекчизи В. Вайнер, ЧССР-ниң ССРЭ-де элчизи Ч. Ловетинский, ЧКП ТК-ның Делегей политиказының килдизиниң эргелекчизиниң оралакчызы М. Штефаняк олар киришкен.

(СЭТА).

ЧЕЧЕКТЕР САЛГАН

БРАТИСЛАВА. (СЭТА-ның тускай корр). СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев хостакчы совет дайынчыларга Славин тейде тураскаал баарынга июнь 1-де венок-чечек салган.

Чечектиң кызыл кожаазында: «Совет болгаш чехословак улустарның хосталгазы база хамаарышпас чоруу дээш гитлерчи фашизмге удур тулчуушкуннарга Совет Армияның амы-тынын берген маадырлыг дайынчыларынга. ССРЭ-ниң партия-чазак делегациязындан» деп бижээн.

Делегацияның кежигүннери маадырларның тураскаалын сактын ёзулаан.

Ооң соонда эш Л. И. Брежнев, делегацияның кежигүннери Словак национал тура халыышкынның маадырларынга тураскаал баарынга венок-чечек салган. Ол тура халыышкын төөгүге Чехословакияның улустарының хосталгалыг антифашистиг демиселиниң шылгараңгай болуушкуну болуп кирген.

«Словак национал тура халыышкынның фашизмге удур демиселге амы-тынын оскунган маадырларынга. ССРЭ-ниң партия-чазак делегациязындан» — деп, веноктуң кожаазында бижээн.

Венок-чечектер салырының ёзулалынга ЧКП ТК-ның Чиңгине секретары, ЧССР-ниң Президентизи Г. Гусак, ЧКП ТК-ның Президиум кежигүннери В. Биляк, Й. Кемпный, П. Цолотка, албанның өске-даа чехословак кижилери киришкен.

Хүндүлел таңнылдарын чыскааган, ССРЭ-ниң болгаш ЧССР-ниң күрүне гимннерин күүсеткен.

ПРАГАЖЕ ЭЭПКЕНИ

Эш Л. И. Брежнев баштаан совет партия-чазак делегациязы июнь 1-де Братиславадан Прагаже чорупкан. Совет аалчылар-биле кады Прагаже ЧКП ТК-ның Чиңгине секретары, ЧССР-ниң Президентизи Г. Гусак база чорупкан.

ССРЭ-ниң болгаш ЧССР-ниң күрүне туктары-биле шимээн аэродромга эштер Л. И. Брежнев, Г. Гусак оларны, делегацияның кежигүннерин ЧКП ТК-ның Президиумунуң кежигүнү, Словакияның Компартиязының ТК-зының бирги секретары Й. Ленарт, ЧКП ТК-ның Президиумунуң кежигүнү, ССР-ниң чазааның Даргазы П. Цолотка, республиканың өске-даа удуртукчулары үдээн.

Братиславаның кудумчуларынга болгаш аэропортка совет аалчыларга база чехословак удуртукчуларга Словакияның найысылалының он-он муң чурттакчылары чүректиң ханызындан байыр чедирип турган.

Июнь 1-ниң кежээзинде совет делегация болгаш ону үдээн чехословак эштер Прагада ээп келген.

(СЭТА).

ДООСТУР ЧЕТКЕН

Россияның шөлдеринде — часкы чаштырылганың доостур үези келген. СЭТА-ның корреспондентизи РСФСР-ниң Кодээ ажыл-агый министерствозунга баарга, республиканың колхозтарында болгаш совхозтарында июнь айның 1-ге чедир чазын чаштырар культураларны барык 82 миллион гектар шөлде тараан деп дыңнаткан. Ол дээрге, тарылгага тускайлаан шөлдүң 90 ажыг хуузу-дур. Барыын болгаш Чөөн Сибирьниң районнарынга эрткен он хонукта чаштырылганың темпизи онза шалыпкын болган. Красноярск крайның, Новосибирск, Омск, Тюмень, Иркутск болгаш өске-даа элээн каш областарның механизаторлары, техниканы долузу-биле ажыглап турган, кыска хуусаа иштинде, аъш-чемниң кол культуразы — кызыл-тасты эки шынарлыг кылдыр чаштырып доозупкан. Ниитизи-биле алырга, Сибирьниң шөлдеринде кызыл-тасты он миллион ажыг гектарда тараан. Төп, Волга-Вятск, Урал районнарының ажыл-агыйларының хөй кезии тараа чаштырарын чедиишкинниг доозукан.

Амгы үеде колхозтар болгаш совхозтар чоокку хүннерде кырлыг-караны, чинге-тарааны, силос кылыр кукурузаны болгаш өске-даа орай тарыыр культураларны чаштырарын доозарынче кол күштү мөөннээн ажылдап турар.

Картофельчилерниң ажылы ам-даа кидин түлүктээшкинде. Республикада ниитизи-биле картофель олуртур планның 80 хуузу күүсеттинип, ону 1,6 миллион гектарда олурткан. «Ийги тараанын» кол-ла берикчизи — Кара эвес хөрзүннүг зонага картофель олуртуушкунун узамдыгыышкыны, соок час дыка нарыыдаткан. Ындыг-даа байдал үезинде Калуга, Москва, Ленинград областарының тараажылары дыка организастыг көргүзүп, картофель шөлдеринге ажылын бир дугаарында дооскан. Брянск, Рязань, Тула областарда тускай бригадалар болгаш механизастаттынган комплекстер база-ла шалыпчы ёзу-биле ажылдаарының түңнелинде чогуур шөлдериниң 95—96 хуу хиреизинде картофель үрезинин олурткан.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИНДЕ БОЛГАШ ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНДЕ

(Эгези 1-ги арында).

ерниң, агрегаттарның, четчезэр машиналарының болгаш мал фермаларының дериг-хеекселдериниң эргежок чугула солчулга фондузун тургуары Союзсельхозтехникага болгаш эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге хамааржыр.

Эът бөлбаазырадыр бүдүрүлгелерниң септелгезин болгаш белеткелин малды болгаш кушту массалыг хүлээп алырынга чедир—1978 чылдың август 1-ден орай эвесте, куш комбинаттарының—июль 1-ден орай эвесте доозарын, ол бүдүрүлгелерни мергежилдиг ажылчыннар болгаш специалистер-биле четчелээрин, малды, кушту болгаш тоолайларны хүлээп алырынга болгаш бөлбаазырадырынга эът комбинаттарының болгаш куш комбинаттарының үзүк чок ажылын организастаарын, ол ышкаш хүлээп алдынган малдарның болгаш куштарның дириг деңзизин база деңгелезин ол хевээр камгалап арттырарын хандырарын ССРЭ-ниң Эът болгаш сүт үлетпүр министерствозунга саналдаан.

«Транссельхозтехниканың» транспорт бүдүрүлгелериниң автоколонналарын 1978 чылдың дүжүт ажаалдазынга киржири-биле белеткээрин, чүък автомобильдериниң чолаачы составын бир автомобильге ийи кижи турар кылдыр четчелээрин эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге болгаш Союзсельхозтехникага аасkan.

Чүък автомобильдерин, ажаалда болгаш өске-даа көдээ ажыл-агый машиналарын база оларга артык кезектерни, резина-техника кылыгларын, дериг-херекселдерни болгаш материалдарны бүдүрүп турар ССРЭ-ниң министерстволарынга болгаш ведомстволарынга ол бүгү чүүлдерни доктаалда айыткан чурум ёзугаар хуусаа бетинде бүдүрерин, көдээ болгаш суг ажыл-агыйынче чорудуп бээрин хүлээткен.

Колхозтарга болгаш совхозтарга, ССРЭ-ниң Мелиорация болгаш суг ажыл-агый министерствозунуң, ССРЭ-ниң Белеткелдер министерствозунуң, мал ажылынга болгаш мал чемин бүдүреринге херегзээр Машина тудуушкун министерствозунуң, ССРЭ-ниң Аъш-чем үлетпүр министерствозунуң, Центросоюзтуң болгаш Союзсельхозтехниканың бүдүрүлгелеринге болгаш организацияларынга немелде машиналарны, дериг-херекселдерни, нефть продуктуларын, артык кезектерни, үнүштер камгалаарының химиктиг чепсектерин, резина-техниктиг болгаш электротехниктиг кылыглары, шиналарны, метизаларны, металлды болгаш өске-даа материалдарны аңгылап берген.

Көдээ ажыл-агыйга херек машиналарны, дериг-херекселдерни болгаш артык кезектерни кылып турар бүдүрүлгелерни болгаш организацияларны металлопрокат-биле, хоолайлар, материалдар, белеткелдер болгаш четчелээр кылыглар-биле хандырарын бирги ээлчегде боттандырар дээн.

Автотрактор парыгының үзүк чок ажылын хандырар кывар, чаар материалдарны 1978 чылдың дүжүт ажаалдазынга чедир четчири-биле белеткээрин, нефть продуктуларын ажыл-агыйларга ажыглаар болгаш кадагалаар талазы-биле шыңгыы контрольду тургузарын, оларны өскээр ажыглаарын болдурбазын, ол ышкаш кывар, чаар материалдарны чогуур норма ёзугаар эки камныг чарыгдаар талазы-биле хемчеглерни алырын эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге, ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунга, ССРЭ-ниң Мелиорация болгаш суг ажыл-агый министерствозунга база Союзсельхозтехникага саналдаан.

Хөй чүък дажыглаар автомобильдерниң, автопоездилерниң болгаш демир-орук вагоннарының сөөртекен тарааларын дүрген деңзилээр болгаш дүжүрер талазы-биле эргежок чугула хемчеглерни алырын, тараа хүлээп алыр черлерниң техниктиг контроль килдистерин четчир санныг лаборантылар-биле хандырарын, тарааларның, хамыктың мурнунда кадыг кызыл-тастың шынарын чогуур өй-шаанда шын тодарадырын, көдээ ажыл-агый продуктуларын дажыглаарынга чугула транспорт бригадаларын болгаш автомобиль отрядтарын автопоездилерден четчелеп тургузарын, күрүнеге тараа дужаар колхозтарны болгаш совхозтарны тараа хүлээп алыр черлерге быжыглаарын, сөөртүлгениң графиктерин (дүн-хүн чокка ажылдаарын барымдаалап) ажылдап кылырын болгаш бадылаарын, тараа сөөртүлгезин удуртур база автотранспортту ажыглаарын экижидер талазы-биле оперативтиг диспетчер бөлүктерин районнарга, областарга, крайларга болгаш республикаларга тургузарын эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге, ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунга, ССРЭ-ниң Белеткелдер министерствозунга болгаш Союзсельхозтехникага саналдаан.

Чогуур дансыда кирген министерстволарның болгаш ведомстволарның автомобильдеринден аңгыда, бүдүрүлгелерниң, албан черлериниң болгаш организацияларның чүък автомобильдерин болгаш борттуг автоприцептерин оларның чолаачы составы болгаш септелге херекселдери-биле кады дүжүт ажаалдазынга ажыглаарын эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге чөпшээрээн.

Дүжүт ажаалдазынче чорудар чүък автомобильдерин болгаш борттуг автоприцептерни демир-орук-биле дажыглаарынга хамаарышкан чарыгдалдарны төлээриниң чурумун тодараткан. Ырак черлерниң тараазын орукче чоокшулады сөөртекени дээш, үскүр культураларның үрезиннерин, чигир свёклазын, хөвеңни болгаш 1978 чылдың дүжүдүнүң өске-даа көдээ ажыл-агый продукциязын сөөртекени дээш, оон ыңай кол ажылдап турар черинден түр ажылдап турар черинге чедир чолаачыларның аргыжылгазы дээш автомобильдерниң ээлеринге болгаш чолаачыларынга төлелге чурумун 1977 чылда турганын ёзугаар арттырган, ол-ла төлелтени сенаж массазын сөөртүрүнге база хамаарыштырган.

Тараа болгаш өске-даа көдээ ажыл-агый продуктуларын сөөртүрүнге чүък автомобильдерин дүн-хүн чок ажыглаарын сүмелээн. Дүжүт ажаалдазынга киржир бүгү автомобильдерни четчир санныг чолаачылар-биле хандырарын, бир автомобильге-ле ийи чолаачы турарын чедип алырын, эргежок чугула таварылгада улус ажыл-агыйының өске-даа адырларындан чолаачыларны киириштирерин эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге, крайкүүскомнарга болгаш облкүүскомнарга даскан.

Автомобиль чолаачыларынга, септелге ажылчыннарынга, механиктерге, автоколонналарның начальниктеринге болгаш автомобиль ажыл-агыйларының диспетчерлеринге, ол ышкаш тараа болгаш өске-даа көдээ ажыл-агый продуктуларын, силос болгаш сенаж массазын сөөртүрү-биле командировкалаан колхозтарның болгаш колхозтар аразының бүдүрүлгелериниң база организацияларының чолаачыларынга оларның ортумак шалыңының 75 хуузун, командировказының бүгү дургузунда кол ажылдап турар черинден алыр тариф шалыңындан эвээш эвес төлевирни төлээрин доктааткан. Айыткан түңнерни үк ажылдакчыларның кол ажылдап турар черинин аайы-биле бүдүрүлгелер, албан черлери болгаш организациялар төлээр, а колхозтардан болгаш колхозтар аразының бүдүрүлгелеринден, организацияларындан командировкалаан чолаачыларга үк түңнерни дүжүт ажаалдазының үезинде оларның ажылдап турганы организациялар болгаш ажыл-агыйлар төлээр. Ооң-биле холбаштыр командировка ажылдакчыларынга чемге болгаш хонар-дүжериинге көрдүнген акша түңнерин төлевес.

1978 чылдың тараазын болгаш өске-даа көдээ ажыл-агый продуктуларын хөй чүък алыр автомобильдер-биле болгаш прицептерлиг автомашиналар-биле (автопоездилер-биле) дажыглаар чолаачыларга ажыл шагының чогуур үезинде ээлчег онаалдазын күүсеткен таварылгада, ээлчег санында ажылының түңнелдерин көрүп, тариф шалыңының 25 хуузун немелде шаңнал кылдыр төлээрин доктааткан. Шаңналды дүн-хүнүнүң онаалдазын күүсеткенде болгаш автомобильди дараазында хүннерде ажылдаарынга эки байдалдыг дужааганда, дүн-хүнде ажылдың түңнелдерин барымдаалап санаар. Бо доктаалда көрдүнген шаңналдарны чолаачыларга оларны командировкалап чоруткан бүдүрүлгелер болгаш организациялар төлээр.

Совхозтарның болгаш күрүнениң өске-даа көдээ ажыл-агый бүдүрүлгелеринге комбайннарга болгаш өске-даа ажаап алышкын агрегаттарынга тараа болгаш тараа-бобы культураларны, хөй чылдыг сигеннерниң, лён-долгунецтиң үрезиннерин, силос болгаш мал чеми культураларны ажаап алырынга ажылдап турган тракторист-машинистерге ажаап алышкын үезинде ажыл-агыйга доктааткан сезон нормазын эки шынарлыг болгаш чидириг чок күүсеткени дээш 2-ден 4 центнер чедир тарааны (төлевир чокка) бээри көрдүнген. Комбайннарның болгаш ажаап алышкын агрегаттарының өске ажылдакчыларынга комбайнга ажылдап турган тракторист-машинистке санап берген тарааның: тракторга ажылдап турган тракторист-машинистке 80 хуузу, тракторист-машинистиң комбайнга ажылдап турган дузалакчызынга болгаш автомобиль чолаачызынга кайызынга-даа 70 хуузу база хөпээннекчиге 30 хуузу хемчээлдиг бээри көрдүнген. Механизаторнуң күзээнин ёзугаар натура төлевирни акша-биле тарааны дужаарының өртээниң хемчээ-биле санааш, база солуп болур.

Сибирьниң, Уралдың, Ырак Чөөн чүктүң болгаш Казахстанның кур чер районнарының ажыл-агыйларынга тарааны чыттыр кестирип турда, жаткаларга ажылдап турган тракторист-машинистерге культура бүрүзүнүң массалыг ажаап алышкынның баштайгы 7 хүннеринде, а өске районнарга баштайгы 5 хүннеринде дүжүттен болгаш ажаап алышкынның байдалындан хамаарыштыр ажаап алдынган гектар бүрүзү дээш 9,5 килограмм тарааны база чок-тарааны кезип турда—1,5 килограмм тарааны бээри көрдүнген.

Картофельдиң, ногааларның, фруктуларның, виноградтың, каттарның болгаш бахчи культураларның дүжүдүнүң 10 хуузу чедир совхозтарның доктаамал ажылдакчыларының, а ол ышкаш ол культураларның дүжүдүн ажаарынга киириштирген ажылдакчыларның ажыл төлевиринге киириштир планныг бот-үнеге, ынчалза-даа үүрмектеп садар өртектен ажырбайн садып чарыгдаарын совхозтарның болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа бүдүрүлгелериниң директорларынга чөпшээрээн.

Совхозтарның болгаш өске-даа күрүне бүдүрүлгелериниң ажылдакчыларынга шаңнал-макталдың бо хевирлерин колхозтарга база ажыглаарын сүмелээн.

Дүжүт ажаап алышкынын кыска хуусаада база чидириг чокка чорударынга ажаалда-транспорт комплекстериниң ажылдакчыларының материалдыг сонуургалын күштелдирер сорулга-биле комплекстериниң ажылдакчыларын ажыл төлевирин комбайннарда азы өске-даа ажаап алышкын агрегаттарында ажылдап турар тракторист-машинистерниң херек кырында ортумак ажыл төлевирилден (класстыы дээш немелдени киирбейн) хамаарылгалыг болурун совхозтарга болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа күрүне бүдүрүлгелеринге 1978 чылда дуржулга кылдыр ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозу-биле дугурушкавын ёзугаар чорударын эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге чөпшээрээн.

Ажаап алышкын агрегаттарының техниктиг ажаалдазын чорудуп турар эдикчи-мастерлерниң база комплекстиң составында өске-даа ажылдар кылып турар тракторист-машинистерниң ажыл төлевириниң хемчээлин ажаап алышкын агрегаттарында ажылдап турар тракторист-машинистерниң ортумак ажыл төлевириниң ол ажылдакчыларга доктааткан тарифтиг ставка-биле тракторист-машинистиң тарифтиг ставказының аразында деңзигүүрүн барымдаалап тодарадыр.

Ажаап алышкын агрегаттарын хандырып турар автомобиль чолаачыларының ажыл төлевирин ажаап алышкын агрегаттарында ажылдап турар тракторист-машинистиң ортумак ажыл төлевириниң 80 хуузу хемчээлге, комплекс начальниктериниң 120 хуузу хемчээлге база оларның дузалакчыларынга 80-100 хуузу хемчээлге санаар.

Күүсеттинген ажылдың шыңары бедик турда, а ол ышкаш комплекстиң бүгү ажылдакчыларының ажыл төлевириниң түңү ажаап алдынган продукцияның единицазынга онаай санаарга, ажыл төлевириниң ам күштүг болуп турар байдалдары-биле санаап туруп болур ажыл төлевириниң чогуур түңүнге деңнээрге ап пас болза, ажаалда-транспорт комплекизиниң ажылдакчыларының ажыл төлевирин айыттынган чурум ёзугаар чорудуп болур.

Көдээ ажыл-агый ажылдарынга болгаш тараа хүлээп алыр бүдүрүлгелерге ажылдарга хоорайларның, ажылчын суурларның болгаш чурттакчылыг көдээ черлериниң ажыл кылып шыдаар чонун ажыл-агыйның удуртукчулары-биле дугурушканын ёзугаар республикаларның, крайларның болгаш областарның иштики курлавырларының күзелинден, онзагай байдал кылдыр киириштирерин эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге чөпшээрээн.

1978 чылда көдээ ажыл-агый ажылдарынга болгаш тараа хүлээп алыр бүдүрүлгелерде ажылдарга киириштирген ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның айда ортумак ажыл төлевирин 50 хуузу кол ажылдап турар черинге бо доктаалга дүүштүр артарын доктаадыр. Айыттынган түңнерни ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның кол ажылдап турары бүдүрүлгелер болгаш организациялар боттарының хөреңгилеринден төлеп бээр. Мооң-биле холбаштыр көдээ ажыл-агый ажылдарынга болгаш тараа хүлээп алыр бүдүрүлгелерде ажылдарга киириштирген ажылчыннарга болгаш албан-хаакчыларга дүн-хүннүң болгаш квартира дээш төлевир бербес.

Ажылдаары-биле барган ажылдакчыларны оран-бажың-биле, культура амыдырал болгаш медицина талазы-биле хандырарын, күш-ажыл камгалалының дүрүмнерин шыңгыы сагып турганы, оларны дүжүт ажаап алышкынынга чөп ажыглаарын, а ол ышкаш айыттынган ажылдакчыларның ажыл төлевириниң болгаш орукка чоруурунуң чарыгдалының чурумун доктаадырын эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге даскан.

Чигир свёклазын сөөртүр чериниң хемчээлин кызырар болгаш оларны колхозтардан болгаш совхозтардан сөөртүп алырының хуусааларын эвээжедир сорулга-биле демир-орук станцияларының болгаш кадыг шывыглыг оруктарның чоогунга свёкла хүлээп алыр пунктуларны организастаар дугайында айтырыгны ССРЭ-ниң Аъш-чем үлетпүрүнүң министерствозу болгаш Орук харылзаа министерствозу-биле кады 1978 чылдың сентябрь 1-ге чедир чугаалажып көөрүн болгаш шиитпирлээрин свёкла тарыыр эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге сүмелээн.

Эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге 1978 чылда өске республикаларның, крайларның болгаш областарның колхозтарынче болгаш совхозтарынче ажаап алышкын ажылдарынга болгаш малга кадыг чемнерни белеткээринге чоруткан тракторист-машинистерге болгаш өске-даа механизаторларга түр ажылдаар черинге чедир база дедир келириниң орук шүүделин болгаш орукка чораан үезиниң база колхозка азы совхозка четкен сөөлүнде баштайгы үш хүннүң ортумак ажыл төлевирин төлеп бээрин чөпшээрээн. Үстүнде айыттынган механизаторларның ажыл төлевирин совхозтарга ол-ла совхозтарда күштүг болуп турар норма болгаш үне ёзугаар төлээр. Ол ажылдакчыларга ажылдап турган кол черлеринге ортумак ажыл төлевириниң 75 хуузу хевээр артар. Мооң-биле холбаштыр командировкалап чоруткан механизаторларга дүн-хүннүң болгаш квартира дээш төлевир бербес.

Колхозтарже командировкалаткан механизаторларның күш-ажыл төлевирин совхозтарның расценкалары болгаш нормалары-биле санап бээрин колхозтарга сүмелээн.

Колхозтардан командировкалап келген механизаторларның ажыл төлевиринге доктаамал ажылдап турган черинге мергежилиниң аайы-биле ажыл стажы дээш немелде төлевирин база ол-ла хемчээл аайы-биле немээр. Ол немелде төлевирни механизаторларның дүжүт ажаалдазынга командировкалап барганы ажыл-агыйлар төлээр.

Эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдериниң чагыын ёзугаар колхозтарга, совхозтарга болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа бүдүрүлгелеринге өске республикаларга, крайларга база областарга белеткээн малдың бөдүүн чемнерин 1978 чылдың октябрь 1-ден 1979 чылдың май 1-ге чедир сөөртүрүн Орук харылзаа министерствозунга даскан. Сөөртүлге дээш хөлезини амгы тарифтерниң 50 хуузунга деңболур, вагоннарга прессээн бөдүүн чемнерни долдур чүдүргенде чүъктүң деңзизи четпээн дээш штраф онаавас.

РСФСР-ниң болгаш Казах ССР-ниң кур чер районнарынга дүжүт ажаап алышкынынга чеде берген тракторист-механизаторларга болгаш оларның дузалакчыларынга ол районнарга комбайннарга сезонда ажылдап кылыышкынның нормазын күүсеткенде күрүнениң садып алыр өртээ-биле 10 центнер чедир тарааны туда санаашкын-биле колхозтарның, совхозтарның болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа бүдүрүлгелериниң садарын чөпшээрээр эргени бээрин РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелинге болгаш Казах ССР-ниң Министрлер Чөвүлелинге берген. А комбайннарга ажылдап кылыышкынның сезон нормазын күүсетпээн тракторист-машинистерге болгаш тракторист-машинистерниң дузалакчыларынга тарааны садарда норма күүселдезиниң хемчээлин барымдаалап тувааарын совхоз директорунга, колхоз баштаар черинге чөпшээрээр.

РСФСР-ниң болгаш Казах ССР-ниң кур чер районнарынга дүжүт ажаап алырынга киржип чеде берген тракторист-машинистерден, тракторист-машинистерниң дузалакчыларындан, автомобильдер чолаачыларындан оларның ажылдап алган тараазын 14 центнер чедир, а өске районнарга барганнардан 4 центнер чедир ажыл-агыйларның тывыскан шынзылгазын барымдаалап демир-орук станцияларында тараа хүлээп алыр бүдүрүлгелер хүлээп алгаш, ол-ла хире хемчээлдиг тарааны чурттап турар чериниң тараа пунктуларындан бээрин ССРЭ-ниң Белеткелдер министерствозунга 1978 чылда тускай чөпшээрээр.

1978 чылда ажылдың эң бачым үелеринде колхозтарга болгаш совхозтарга үлетпүрнүң, транспорттуң болгаш өске-даа бүдүрүлгелерниң, албан черлериниң болгаш организацияларының тракторларын база автобензовозтарын чолаачы составы-биле кады, оон аңгыда тракторист-машинистерни, автомобиль чолаачыларын бүдүрүлгелерге берген планныг онаалдаларның күүселдезинге доктар болдурбайн киириштирерин эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге чөпшээрээн. Техниканы болгаш айыттынган ажылдакчыларны ажылдаар черлеринге чедирери болгаш дедир эгидери-биле холбашкан чарыгдалдарны техниканы, ажылдакчыларны колхозтарже, совхозтарже чоруткан бүдүрүлгелер, албан черлери болгаш организациялар боттары үндүрер.

Сиген, саваң ажаалдазынга, силос, сенаж белеткелинге болгаш сиген далганы бүдүреринге ажылдап турган совхозтарның, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгелериниң хууда малдыг ажылдакчыларынга немелде төлевир кылдыр (халаска), оон өске доктаамал ажылдакчыларынга план ёзугаар өртээ-биле совхозтарның болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа бүдүрүлгелериниң белеткеп алган сигениниң болгаш силозунуң 10 чедир хуузун, саваңның 20 чедир хуузун берип болурун совхозтарның, көдээ ажыл-агыйның өске-даа бүдүрүлгелериниң директорларынга чөпшээрээн.

Тракторлар болгаш машиналар ажыглаттынмас черлерден сигенни хол-биле кескен, белеткээн ажылдакчыларга белеткээн сигениниң 50 чедир хуузун бээр эргени (халаска) совхозтар, арга-ыяш ажыл-агый бүдүрүлгелериниң болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа күрүне бүдүрүлгелериниң удуртукчуларынга тывыскан. Халаска берип турар сигенниң белеткээниниң ажыл төлевирин бербес.

Совхозтарның болгаш өске-даа күрүне бүдүрүлгелериниң ажылдакчыларын шаңнаарының ол хевирлерин ажыглаарын колхозтарга база сүмелээн.

Колхозтарның, совхозтарның болгаш күрүнениң өске-даа ажыл-агыйларының боттары бедик шынарлыг үрезиннерни негелдезинге четчир кылдыр уруп алырын, тараа болгаш тараа-бобы культураларының үрезиннериниң курлавыр болгаш шилчилге фондуларын тургузарын, а оон аңгыда күрүне курлавырларынга сорттуг үрезин белеткээриниң планын күүседирин шыңгыы контрольга алырын хандырарын эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге даскан. Тараа болгаш тараа-бобы культураларының ховар база перспективтиг сорттарының, кукуруузаның бөдүүн хайнактаашкынының бүгү алдынган дүжүдүн чүгле үрезин кылдыр сорулгага ажыглаар.

Күскү чер аңдарылгазының ажылдарын чогуур хуусаазында, бедик шынарлыг чорударынга механизаторларның материалдыг сонуургалын көдүрер сорулга-биле совхозтарга болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа күрүне бүдүрүлгелеринге күскү чер аңдарылгазынга ажылдаан тракторист-машинистерге дүжүттүң массалыг ажаап эгелээнинден бээр 30 хонук иштинде ээлчег нормазын эки шынарлыг ажылдап кылганының сан бүрүзү дээш 7 килограмм чедир, оон соондагы үеде күүсеткени дээш, ажылдың шынары эки болза 5 килограмм чедир тарааны киир садып алыр өртек-биле 1978 чылда садарын чөпшээрээр эргени эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге берген. Ону ажыглаарын колхозтарга база сүмелээн.

Чамдык колхозтарга, совхозтарга болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа күрүне бүдүрүлгелеринге ажаалда техниказын садып алырынга, тараа кургадыр пунктуларны, шывыглыг шаңнар, тараа шыгжамырларын база мал фермаларының техниктиг ажаалдазының пунктуларын тургузарынга үр хуусаалыг чээлини бээрин ССРЭ-ниң Күрбанкызынга даскан.

Тарааны хүлээп алырының хуусааларын кызырар сорулга-биле кур чер районнарының тараа хүлээп алыр пунктуларында чүдүрүктүг ажылчыннарның ажыл төлевирин ажылдап кылыышкынның хүн нормазын күүсеткенде, тарааның кээп эгелээнинден бээр 1978 чылдың декабрь 1-ге чедир 50 хуу өстүрген расценка-биле төлээр эргени РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелинге болгаш Казах ССР-ниң Министрлер Чөвүлелинге берген.

Көдээ болгаш суг ажыл-агыйларынга, тараа хүлээп алыр бүдүрүлгелерге болгаш 1978 чылда тараа болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларын белеткээрин база кадагалалын хандырары-биле холбашкан организацияларга чүък чүдүрер вагоннар, суднолар бээрин (план ёзугаар) бирги ээлчегде хандырарын Орук-харылзаа министерствозунга, РСФСР-ниң Хем флодунуң министерствозунга болгаш Далай флодунуң министерствозунга саналдаан. Пландан ажыр сөөртүлгелерниң ведомстволар-биле дугуржулга ёзугаар ол чүъктерни сөөртүрүнге херектиг вагоннарны, суднолары болгаш контейнерлерни бээрин хандырар. Чурттуң мурнуу районнарындан ногаалар болгаш катчимис сөөртүрүнге тускайлаттынган дүрген чоруур поездилерниң эргишкининиң шимчээшкин графиктеринге киирер.

Көдээ ажыл-агыйга чүъктерлиг болгаш көдээ ажыл-агыйның продуктуларын чүдүрген вагоннарның чүъгүн дүжүрериниң дүргедедириниң чугула хемчеглерин ажылдап кылгаш, боттандырарын эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге, министерстволарга болгаш ведомстволарга даскан.

Эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге чугула херек апарган таварылгаларда дээди өөредилге черлериниң студентилерин (бирги болгаш сөөлгү курстарнындан аңгыда) болгаш ортумак тускай өөредилге черлериниң үстүкү курстарының сургуулдарын (сөөлгү курстарда өөренип турарлардан аңгыда), база ол ышкаш профессионал-техниктиг училищелер сургуулдарын (ортумак профтехучилищелерниинден аңгыда) 1978 чылдың көдээ ажыл-агый ажылдарынче хаара тударын чөпшээрээн. Ол өөредилге черлеринде өөренип турарларны дыка херек апарганда болгаш бир айдан үр эвес хуусаада көдээ ажыл-агый ажылдарынче хаара тудар.

1978 чылда студентилерниң кылыр көдээ ажыл-агый ажылдарын организастаарынга студент отрядтарның ажылының дуржулгазын нептередириниң дугайында ВЛКСМ ТК-ның база ССРЭ-ниң Дээди болгаш ортумак тускай өөредилге министерствозунуң саналын хүлээп алган.

Эвилелдешкен республикаларның Компартияларының ТК-ларынга, партия крайкомнарынга, обкомнарынга, райкомнарынга база үлетпүр бүдүрүлгелерниң партия организацияларынга 1978 чылда ажаалда техниказын, элеваторларны болгаш тараа складтарын септээринге, дүжүт ажаалдазын белеткеп эрттирееринге, көдээ ажыл-агый продуктуларын болгаш мал чемнерин белеткээринге, база ол ышкаш мал кажааларын септээринге, мал чеми белеткээр цехтерни болгаш кухняларны дериирринге, фермаларда хол-биле кылыр аар ажылдары механизастаарынга үлетпүр бүдүрүлгелериниң талазындан колхозтарга, совхозтарга, тараа хүлээп алыр болгаш тараа арыглаар бүдүрүлгелерге шефтеп дузалаарын организастаарын сүмелээн.

ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунуң болгаш профэвилелдерниң хамаарышкан республика чөвүлелдери-биле дугурушканын ёзугаар көдээ районнарга азы районнар бөлүктеринге, база ол ышкаш автономнуг республикаларга, крайларга болгаш областарга тараа болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларының 1978 чылдагы дүжүдүнүң ажаалдазының база сөөртүлгезиниң үезинде автоколонналарга болгаш өске-даа транспорт кезектеринге он хонукта-ла кылган ажылдарының түңнелдерин барымдаалап тыпсыр шилчиир Кызыл туктарны акша шаңналдары-биле кады тургузарын эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге даскан. Облкүүскомнуң, крайкүүскомнуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Хүндүлел бижиг-биле кады тыпсыр «Көдээ ажыл-агый продукцияларының 1978 чылдагы дүжүдүн автомобиль-биле сөөртүрүнүң тергиини» деп хүндүлүг атты тургузарын сүмелээн. 1978 чылда дүжүт ажаалдазын чорударынга болгаш көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткээринге бедик көргүзүглерни чедип алган тракторист-машинистерге, ажылчыннарга болгаш специалистерге садары-биле чиик машиналарны болгаш мотоциклдерни аңгылаарын сүмелээн.

Эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге, ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунга, ССРЭ-ниң Мелиорация болгаш суг ажыл-агый министерствозунга, ССРЭ-ниң Белеткелдер министерствозунга база Союзсельхозтехникага 1978 чылдың дүжүдүн ажаарынга берген материалдыг курлавырларны шыңгыы камнаарын хандырарын даскан.

СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалында 1978 чылда дүжүт ажаалдазынга, көдээ ажыл-агый продуктуларын болгаш мал чемнерин белеткээринге өй-шаанда, белеткенир болгаш ону организастыг чорудар, 1978—1979 чылда малды хүр кыш ажырар талазы-биле өске-даа хемчеглер тодараттынган.

* * *

Партия, совет, көдээ ажыл-агый, профэвилел болгаш комсомол организациялары, колхозтар база совхозтар, үлетпүр бүдүрүлгелери болгаш транспорт организациялары 1978 чылдың планын долдур болгаш ажыр күүседир база бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын бедидер дээш демиселди күштелдирери-биле социалистиг чарышты калбартыр дугайында СЭКП Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның Чагаазында салдынган сорулгаларга дүүштүр дүжүт ажаалдазының болгаш мал чемнери белеткелиниң үезинде ажылдың үзүктелиишкин чок, деңдески болурун хандырар, дүжүт ажаалдазын чидириг чок чорудар, четчир санныг мал чемин белеткээр, 1978 чылда тараа болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларын күрүнеге садарының планнарын күүседир болгаш ажыр күүседир база 1978—1979 чылда малды чедиишкинниг кыш ажырар дээш бүгү-ле хемчеглерни алыр дээрзинге СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели бүзүрелин илергейлээн.

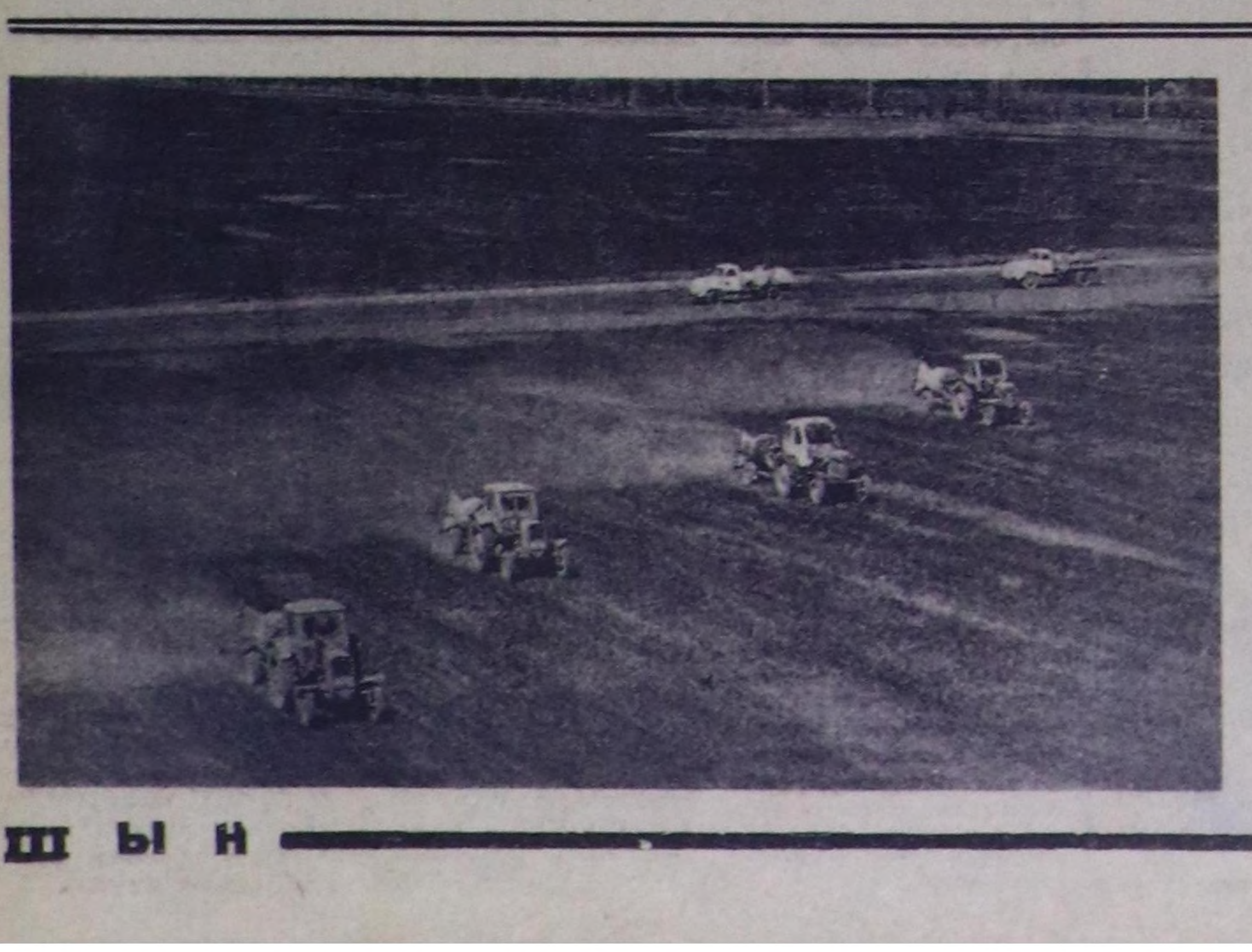

СТАВРОПОЛЬ КРАЙ. Эрткен чылдың дүжүдүн ажаап ап турар үеде Ипатово районга тургускан комплекстер бо чылдың часкы тарылгазынга ажылдаарын уламчылап турар. Механизмнерни билдилиг, эптиг болгаш шын ажыглаанының түңнелинде часкы тарылганы кыска хуусаада, чогуур агротехниктиг байдалга эрттирген.

Ипатовчулар бо хүннерде чаагай дүжүттү өстүрериниң магадылалын тургузуп турар. Күзүн чашкан культураларны чемишчидер ажылдар үргүлчүлеп турар. Суггарылга шөлдеринде чээшкынналдырыышкын агрегаттары ажылдап эгелээн. Өске-даа чугула ажылдар үргүлчүлевишаан.

Кевсалинскиде «Сельхозтехниканың» тускай отряды хүннүң-не 450—500 гектар черлерге химиктиг ажылдап кылыышкынны чорудуп турар.

ЧУРУКТА: «Кевсалинский» деп совхозта часкы хову ажылдарын чорудуп турары.

К. ТАРУСОВТУҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

СОРУКТУГ КҮШ-АЖЫЛ-БИЛЕ

Улуг-Хем районда «Күш-ажылдың хостуу» совхозтуң Чодураа салбырының ажыл-ишчилери Тыва АССР-ниң Конституциязын хүлээп алганын чаа күш-ажылчы чедиишкиннер-биле демдеглеп, улуг сорук кириишкинниг ажылдап турарлар. Ону дараазында чижектер бадыткап турар.

Чодураа салбырның ажылчыннары төп шаңга чыткан үрезин тарааны Конституция төлевилелин улустуң чугаалажып турарының хүннеринде бүрүн арыглааш, хоранаарын дооскан. Ук үрезинни чаштырары-биле шөлдерже чүдүрүп чорутkan.

Ховалыг Анай-оолдуң удурткаңы суггатчылар бригадазы база-ла улуг көдүрлүүшкүннүг ажылдаан. Суггатчылар 235 гектар люцерна шөлүн суггарган. Ажылдың шынары база эки болган. Бригадада Доспаң Серенмейниң звенозу чарышка тиилекчи болуп, кижи бүрүзү хүнде 1 гектар черни суггарар норманың орнунга 1,5 гектарны суггарып турган.

Часкы хову ажылдарында механизаторлар чер аңдарылгазын, тарааларның чаштырылгазын бедик тура-соруктуг чорудуп, улуг үүле-ишти бүдүрген. Олар 1677 гектар кызыл-тасты, 767 гектар суланы, 210 гектар арбайны эки шынарлыг кылдыр чаштырып, 943 гектар аңгыс черни аңдарган. Хөрзүннүң хат үрээрин болдурбас дээш, чаштырылга сөөлүнде 2300 гектар черни каток-биле таптай бастырган. Тараа чаштырылгазынга Дорай Кара-оол, Сереңмаа Мандал-оол олар хүн бүрүде үлүг нормазын 125 хуу чедир күүседип, шалыпчы ёзу-биле ажылдап турган. Часкы аңгыс аңдарылгазынга тракторист Седиң Дарый-оол эң-не кызымак ажылдааш, 180 гектарны чардырган.

Конституцияда магадылаттынган калбак эргелер болгаш хосталгалар дээш, совет кижилер дугайында хүн бүрүде ада сагыш салыышкыны дээш, бистиң салбырның ажыл-ишчилери ниит өөрүп четтириишкинин Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка илередип турар. Республиканың баштайгы Конституциязын Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң ээлчег чок сески сессиязынга хүлээп алганынга алдар болдуруп, бистиң көдээ ажыл-ишчилеривис мооң соңгаар-даа улам эрес-шудургу ажылдааш, оңгу беш чылдың үшкү, шалыпчы чылының планныг онаалдаларын долдур болгаш ажыр күүседир деп шиитпирлээн.

Т. САЛЧАК-ООЛ.

Улуг-Хем район.

ЧҮРЕКТИҢ ХАНЫЗЫНДАН АКЫ-ДУҢМА БАЙДАЛГА

БРАТИСЛАВА. (СЭТА). Словакияның Коммунистиг партиязының Төп Комитеди, Словакияның Национал Чөвүлели болгаш Словак Социалистиг Республиканың чазаа СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев баштаан совет партия-чазак делегациязынга алдар болдуруп, июнь 1-де дүштеки шайлалганы эрттирген.

Дүштеки шайлалгага ЧКП ТК-ның Чиңгине секретары, ЧССР-ниң Президентизи Г. Гусак, совет делегацияны үдеп чоруур албан кижилери, Словак Социалистиг Республиканың удуртукчулары олурушкан.

ЧКП ТК-ның Президиум кежигүнү, Словакияның Компартиязының ТК-ның бирги секретары Й. Ленарт чыылганнарның мурнунга чүве чугаалаан.

Эш Й. ЛЕНАРТТЫҢ чугаазы

Эргим эш Брежнев,
эргим эш Гусак,
бистиң эргим совет аалчыларывыс,
эштер!

Хүндүлүг Леонид Ильич, Силерниң баштап чорууруңар совет партия-чазак делегациязы Чехословак Социалистиг Республикага аян-чорууну үезинде Словакияга, ооң найысылалы Братиславага келгени дээш Словак Социалистиг Республиканың партия болгаш күрүне органнарының, Национал фронт организацияларының, коммунистерниң болгаш бүгү ажылчы чоннарының өмүнээзинден улуг өөрүп четтиришкиннин илергейлээрин чөпшээреп көрүңер.

Силер бистиң чуртувуска май айның сөөлгү хүннеринде, бистиң улустарывысты өлүмден чарып алгаш, чаа амыдыралче орукту ажыткан Совет Армияның Чехословакияны хостааның 33 чыл оюн демдеглээнивистиң бичии-ле соонда келдиңер.

Словакияның Коммунистиг партиязының болгаш Словак Национал Чөвүлелдиң удуртукчулары-биле кады эш Гусак баштаан словак Национал тура халышкынга дузалажыры-биле кадыг-дошкун тулчуушкуннар-биле, тура халышкан Словакияже орукту ажыдып келген партизаннарның болгаш кызыл-шеригжилерниң маадырлыг чорууну дугайын, совет шериглерниң маадырлыг чорууну дугайын Словакияның хоорайларының болгаш суурларының чурттакчылары өөрүп четтириишкин-биле сактып турарлар. Словакияны хостаан 18-ки армияның хүрээлениинге бистиң хүндүлүг аалчывыс, чехословак улустуң улуг өңнүү хүндүлүг эш Брежнев дайылдажып турганын бистиң улузувус ынакшыл-биле сактып турар. Чехословак-совет найыралды быжыктырган бистиң улустарывыстың фашизмге удур хосталгалыг демиселиниң идепкейлиг болгаш көскү киржикчилери—хүндүлүг Леонид Ильич Силер болгаш эш Гусак амгы үеде бистиң акы-дуңма Коммунистиг партияларывыстың болгаш бистиң социалистиг чурттарывыстың баштыңнары боор турарыңарга бистер өөрүп турар бис.

Совет Эвилели бистиң талавыска кезээде быжыы-биле туржуп, бистиң-биле кады чоруп келген. Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында совет улустарның маадырлыг чорууу чехословак улуска өндүр идегелди берген, бистиң Төрээн чуртувусту хостааның соонда ол идегел амыдыралга боттанган. А социалистиг тургузуушкуннуң алдарлыг үе-чадазы миллион-миллион чехословак хамаатыларның, коммунистерниң болгаш бүгү партриоттарның угаан-медерелинге сиңниген, бистиң Коммунистиг партияларывыстың, бистиң чурттарывыстың болгаш улустарывыстың интернационалчы акы-дуңма кады ажылдажылгазынга үлегер-чижек болган. Кайы-даа үеде, бүгү талаларга, бистиң кады ажылдажылгавыстың үре-түңнелдиг болгаш совет улустуң харам чок дузаламчызын көрүп келген бис.

Чаагай үелерде-даа база кадыг-берге шылгалдаларның минуталарында-даа совет улус бистиң-биле кады туржуп келген. Бо чүүлдер он чыл бурунгаар долу хемчээлге бадыткаттынган. Совет Эвилелиниң болгаш акы-дуңма өске-даа чурттарның интернационалчы дузаламчызы контрреволюстуг эргилдениң айыылын чайлаткан, хан төгүүшкүнүн болдурбаан, партияның чаңгыс эвин марксистчи-ленинчи принциптерге катап тургузар, ниитилелди кризистен уштур болгаш эш Гусак баштаан партияның чаа удуртулгазы-биле чуртту чаа-чаа чедиишкиннерже чедирер арга тургустунган.

Акы-дуңма чурттарның интернационалчы дузаламчызының ужур-дузазын болгаш бистиң шилип алган оруувустуң шыңныын кризисти ажып эрткен соонда амыдыралдың бүгү талаларынга бистиң партиявыстың, бистиң ажылчы чоннарывыстың чедип алган чедиишкиннеринден онза илези-биле көрүп турар бис.

Тиилелгелиг февраль айның 30 чылын чоокта чаа демдеглеп тургаш, бистер ажылчын ангының болгаш күш-ажылчы улустуң үжен чылдарда эрге-чагыргазының дургузунда дүрүм ёзугаар чоргаарланып болур чедиишкиннерин чедип алганывысты сеткил ханышкын-биле демдеглээн бис.

Словакияның үлетпүр бүдүрүлгези 1937 чылга деңнээрге, 40 катап өскен, кедээ ажыл-агыйның продукциязының хемчээли ийи катап, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 6 катап өскен. Республиканың чурттакчы чонунуң үштүң ийи кезии хосталга соонда туткан бажыңнарда чурттап турар, дээди өөредилге черлериниң студентилериниң саны 20 катап өскен, ниитизи-биле эртемденнерниң, техниктерниң, культура болгаш уран чүүлдүң ажылдакчыларының база интеллигенцияның саны дыка өскен.

Словакия ядыы-түреңги болгаш чыдып калган чоруктан, делегей хөгжүлдезиниң адаккы чадазындан уштунгаш, амгы үениң төөгүзүнүң магистралынче үнгенин чүнүң-биле тайылбырлап болурул?

Бүгү Чехословакия болгаш ылаңгыя Словакия бо чүткүлдүг көдүрлүүшкүннү ажылчын ангы болгаш күш-ажылчы улустуң бодунуң холунга политиктиг эрге-чагырганы алганының, капиталистерниң болгаш помещиктерниң өнчү-хөреңгизин национализастаазының, дарлаар чорукту кезээ мөңгеде узуткааның, социалистиг тургузуушкуннуң оруун, революстуг ленинчи орукту шилип алганының түңнелинде чедип алган. Словакия болгаш бистиң бүгү чуртувус ындыг түңнелдерни социалистиг тургузуушкун үезинде бистиң акы-дуңма улустарывыстың, словактарның, чехтерниң болгаш өске-даа национальдарның төлээлекчилериниң ханы кады ажылдажылгазының быжыкканының ачызында чедип алган бис, бистиң Чехословак Социалистиг Республикавыс оларның ёзулуг Төрээн чурту апарган болгаш бүгү хамаатылар ооң улам ыңай чечектелиишкини дээш маадырлыы-биле ажылдап турар.

Словакия болгаш бистиң бүгү чуртувус ындыг чедиишкиннерин Совет Эвилелиниң берип келгени болгаш берип турары харам чок дузаламчызының ачызында, Чехословакияның социалистиг кады ажылдажылга чурттарының өг-бүлезинге киргениниң ачызында, бистиң чуртувустуң Совет Эвилели-биле найыралының быжыгарының уламчылап турарының ачызында чедип алган.

Чехословак-совет кады ажылдажылганың үре-түңнелдерин бедии-биле үнелевишаан бистер, эргим эш Брежнев, эргим совет эштер, силерниң аян-чорууңарны, чехословак болгаш совет делегацияларның чугаалажыышкынын бистиң харылзааларывысты чаа, дээди чадаже көдүрериниң илергейлээшкини кылдыр көрүп, аңаа байыр чедирип турар бис. Бо бүгү талалыг кады ажылдажылга байлак үре-түңнелдерни берип турар. Бистиң харылзааларывыстың деңнели кажангызындан-даа артык бедик. Ооң-биле кады дыка хөй чүүлдерде, чүнүң-даа мурнунда кооперастаашкынны болгаш специализацияны, эртем-техниктиг кады ажылдажылганы хөгжүдеринде ам-даа чедир ажыглаттынмаан аргалар бар деп чүве-биле силерниң-биле чөпшээрежип турар бис, бистиң хүндүлүг аалчыларывыс.

Эргим эштер Брежнев болгаш Гусак, бистиң чурттарывыстың партия-чазак делегацияларының амгы чугаалажыышкыннарының түңнелдерин амыдыралга боттандырар, Силерниң чаагай күжениишкиннериңерни деткиир дээш могаг-шылаг чок ажылдаар бис. Эш Брежневтиң «Катап тургузуушкун» деп сактыышкынын чоокта чаа парлаан чорук бистиң партия активистиң, коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң канчаар-даа аажок улуг чүүлдүгзүнүүшкүн, деткиишкинин алганын демдеглексээн ийик мен. Бо сактыышкын бистиң муң-муң хамаатыларывыска партия ажылының эң чугула адырларынга — политиктиг ажылга, кадрлар-биле ажылга, кадрларга негелделиг болгаш бүзүрээр чорукка, ажылчы чоннар-биле дорт харылзажырынга, дидим, чаартыкчы шиитпирлерни амыдыралга боттандырарынга, сорулгаларны күүседириниң депшилгелиг оруун айтып турар мурнакчыларга партийжи деткимчени көргүзеринге хей-аът киирикчи үндезин боор турар.

Бо сактыышкын социализмниң артык күштерин эртем-техниктиг революцияның чедиишкиннери-биле холбаштырарынче угланган бистиң амгы үедеги чугула сорулгаларывысты база көргүзүп турар. Бистер бо талазы-биле совет коммунистерниң, совет кижилерниң байлак дуржулгазын ажыглаар бис, моон соңгаарда-даа акы-дуңма Совет Эвилелинге даянып ажылдаар бис.

Эргим совет эштер, силерниң Словакияга келгениңер дээш өөрүп турарывысты база катап илереткеш, дашканы:

— бистиң акы-дуңма Коммунистиг партияларывыстың интернационалчы быжыг чаңгыс эви болгаш кады ажылдажылгазы дээш;

— Чехословакияның болгаш Совет Эвилелиниң улустарының бузулбас найыралы база үре-түңнелдиг кады ажылдажылгазы дээш;

— совет улустуң коммунистиг ниитилелди тургузарынга чаа-чаа чедиишкиннерлиг болуру дээш;

— бүгү-ле улустарга быжыг болгаш бузулбас тайбың дээш, силерниң партияңарның, силерниң чуртуңарның болгаш эш Брежнев, Силерниң, бодуңарның ону быжыглаары дээш канчаар-даа аажок улуг салыышкыныңарны киирип турарыңар тайбың дээш кады демиселивиске чаа-чаа тиилелгелер дээш дашканы көдүрерин база чөпшээреп көрүңер.

— Хүндүлүг Леонид Ильич, Силерниң кадыкшылыңар дээш;

— совет делегацияның кежигүннериниң кадыкшылы дээш;

— Чехословакияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Чиңгине секретары, Чехословакияның Социалистиг Республиказының Президентизи эш Гусактың кадыкшылы дээш.

— Силерниң, шуптуңарның кадыкшылыңар дээш, эштер!

Ооң соонда СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев чүве чугаалаан.

Эш Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ чугаазы

Эргим эштер болгаш өңнүктер!

Дунайда бо кайгамчыктыг хоорайга эрттиргенивис кайгамчыктыг шактар дээш бистиң делегациявыстың шуптузундан база бодумнуң хуумдан чүректиң ханызындан четтирип тур бис. Словак партия болгаш күрүне удуртукчуларының аалчыларны эптиг, ээлдек уткуп-хүлээп алганы болгаш эш ёзуунуң кичээңгейи дээш; Братиславаның хамаатыларының хүннээректиг хүлүмзүрүү болгаш байыр чедириишкини дээш четтирдивис.

Силерниң хоорайыңарның «Брат» болгаш «Слава» («Ха-дуңма» болгаш «Алдар») деп ады боду-ла орус кижиге, харын-даа славянга-даа музыка ышкаш дыңналып, ол сөстер чарылбас, чаңгыс чүүл кылдыр каттыжып турар-дыр. Бо хоорайның ады кайгамчыктыг, дыка-ла шын ат-тыр деп чугаалаксаар кижи-дир мен!

Каас-чаражының талазы-биле деңнээр чүве чок болгаш дылының болгаш культуразының талазы-биле биске дыка чоок боор турар Словакияның чери-биле мээң амыдырал-чурттаалгамның дыка хөй чүүлдери холбашкан. Фашизмге удур кадыг-дошкун тулчуушкуннарның берге чылдары-даа, акы-дуңма социалистиг күрүнелерниң салбарып, улам-на хайылап турар найыралының янзы-бүрү үе-чадалары-даа сагындырып келир-дир.

Словакияның сөөлгү чартык чүс чыл иштинде төөгүлүг салым-хуузу — улустарга онза хевирниң өөредиглиг болуушкуну-дур: ынчангаш ону кым-даа тооп көрбейн барып болбас ужурлуг. Герман фашизмниң кулданып алыр деп турганы «Чаа Европазынга» ооң тургузарын күзеп турганы араатанзыг корум-чурумунуң аразында эң баштай кылыр чүүлдерниң бирээзинге Чехословак Республиканы узуткаары, чехтер биле словактарның күрүне болгаш национал чаңгыс эвин буза шаавары турганын кижи черле канчап уттур боор? Европаның улустарынга «муң-муң чылдарда» тергиидээрин кордап турган идегеттерге оларның ындыг чаңгыс эптиг чоруу таарымча чок боор турган-дыр.

Ынчалза-даа фашистиг кулданыышкындан хосталып үнериниң шагы-даа келген. Кулдандырган улустарның хосталга дээш шимчээшкини-биле Совет Армияның каттышкан хөделиишкиннери гитлержи агрессорларны чылча шаап узуткаан. Словактарның маадырлыг тура халышкыны ол хүннерниң төөгүзүнге уттундурбас арынны база киир бижээн.

Чехтер болгаш словактар эжелекчилерден хосталгаш, боттарының оон соңгаарғы салым-хуузунуң дугайында шиитпирлиг сөзүн чугаалааннар. Чехословакияның бүрүне талазы-биле чаңгыс аай чоруун катап тургускан; ол социализм үезинде Чехословакияның Компартиязының боттандырып чорудуп турары ленинчи национал политиказынга үндезилээн, чаа, бузулбас күрүне болган.

Чехословакияның дуржулгазы болгаш Совет Эвилелиниң-даа дуржулгазы: аңгы-аңгы национальдарның бот-боттарының аразынга ёзулуг хүндүткелди болгаш акы-дуңма ёзузунуң кады ажылдажылгазын, оларның ёзулуг деңэргелиг болгаш херек кырында деңчорууп чүгле социализм, чүгле коммунистерниң политиказы хандырар дээрзин бүзүрелдии-биле көргүскен. Ооң чайынванчак чижектериниң бирээзи — Словакияның кайгамчыктыг хөгжүлдези, ооң үлетпүрүнүң болгаш кедээ ажыл-агыйының чечектелиишкини-дир. Ол бүгү капиталистиг эрткен үениң арттырып каан чүүлү — хожудаңгай чорукту узуткаар арганы берип турар. Бөгүнгү Словакияның чедиишкиннери — социализмниң үре-түңнели, социалистиг Чехословакияның бузулбас чаңгыс эвиниң улуг үре-түңнелдериниң бирээзи-дир. Ынчангаш силерниң кожаңар, өңнүктериңер болгаш ха-дуңмаларыңар, бистер, ол чедиишкиннерге чалбыыштыы-биле өөрүп турар бис.

База бир чүве дугайын чугаалавайн барып черле шыдавас мен. Бөгүнгү Словакия дээрге бистиң ийи чурттуң аразында хөй санныг болгаш хөй янзының харылзааларының үзүк-соксаал чок эртип турар чери Чехословакияның Социалистиг Республиказының кезээ-дир. Күрүнелер аразының ниити харылзааларындан аңгыда, ийи чурттуң областары бот-боттарынга шуут-ла кожа-хелбээ боор харылзажып турар. Чаңгыс сөс-биле чугаалаарга, бистер бүгү талазы-биле эки таныштар, буянныг кожалар болгаш өңнүктер-дир бис. Чогум-на ынчангаш бистер Словакияга кээривиске дыка өөрээн бис.

Эштер, дашканы:

— Словак Социалистиг Республиканың хөгжүлдезинге чаа-чаа чедиишкиннер дээш!

— Акы-дуңма чехословак улустуң аас-кежии болгаш чечектелиишкини дээш!

— Чехословакия биле Совет Эвилелиниң аразынга бузулбас найырал дээш!

— Чехословакияның Коммунистиг партиязы дээш!

— Мында туруп турар эштер Гусактың, Биляктың, Ленарттың болгаш бистиң эптиг-ээлдек братиславчы өңнүктеривистиң, шуптузунуң кадыкшылы дээш көдүрерин чөпшээреп көрүңер!

• • •

Эштер Й. Ленарттың болгаш Л. И. Брежневтиң чугаазарын чыылганнар улуг кичээңгей-биле дыңнаан болгаш үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыннары боор турган.

Дүштеки шайлаашкын чүректиң ханызындан, акы-дуңма ёзузунуң байдалынга боор эрткен.

Бөмбүрзектиң судалы

СЭТА-НЫҢ КОРРЕСПОНДЕНТИЛЕРИ ДЫҢНАДЫП ТУР

ТАЙБЫҢ ДЭЭШ

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев баштаан совет партия-чазак делегациязының ЧССР-де албан хуузунуң найыралчы аян-чоруу—делегей парлалгазының, даштыкыда бүгү-ле массалыг информация черлериниң кол темазы болу берген. Прагага болган байырлыг хуралга эштер Л. И. Брежнев биле Г. Гусактың чугааларын солуннар бүрүн азы делгереңгей допчулал-биле парлаан. Совет делегацияның ЧССР-де аян-чоруу Чехословакияның болгаш Совет Эвилелиниң аразында найыралды база акы-дуңма кады ажылдажылганы быжыглаарынга, тайбыңның болгаш делегейниң дүшкүүрлүг чоруун чавырылдырарының херээнге бараан болур деп, тайылбырларда онзалап демдеглеп турар.

Совет делегацияның ЧССР-де чоруп турарының дугайында тодаргай отчёттарны чехословак солуннар: «ЧССР-ниң болгаш ССРЭ-ниң улустарының мөңге найыралы», «Бистиң чурттарывыстың улустарының аас-кежии дээш акы-дуңма чаңгыс эпте», «Ниити демисел, ниити херек, ниити эчис сорулга», «Быжыг болгаш үре-түңнелдиг найырал» деп улуг эгелерниң адаанда парлап турар.

(СЭТА).

АЙЫЫЛДЫГ АЯН-ЧОРУКТАР

БЕРЛИН. (СЭТА). «Нойес Дойчланд» солуннуң бижээни болза: Политиктиг ажылдакчыларның өске чурттарже аян-чоруктары делегей харылзааларында улуг черни ээлеп турар. Ындыг харылзааларның үнези ында киржип турар кижилерниң туружундан, олар улустарның эрге-ажыктарын болгаш тайбыңның херээн барымдаалап турар бе, азы чок дээрзинден база делегейниң амгы байдалын канчаар санап турарындан улуу-биле хамааржыр. Ынчаарга КУР-нуң Күрүне чөвүлелиниң премьериниң оралакчызы Гу Му баштааны кыдат делегацияның ГФР-же аян-чоруу тайбыңның херээнге удур аян-чорук болган.

ГФР-ниң солуннарының, ылаңгыя «Вельт» солуннуң бижээнин ёзугаар алырга, Гу Му албанның хүлээп алыышкынынга чүве чугаалап тургаш, «немец нацияның чаңгыс эви онза чугула» деп медеглээн, ук медеглелди ГФР-ниң даштыкы херектер министри Г.-Д. Геншер бедии-биле үнелээн боор турар.

Ынчаарга кыдат делегацияның удуртукчузун аңаа чүге аажок мактап турганнарыл? Чүге дээрге, делегейге дүрүм ёзугаар хүлээп көрүүшкүнүү чедип алган хамааржышпас социалистиг Герман Демократтыг Республиканың тускай догуннаашкынынче сеткээр сагыштыг, «немец чаңгыс эп» дугайында хоозун чүвелер чугаалаар ГФР-ниң реакцылыг бөлүктерин мактаан бөөрга ынчап турар.

ГДР биле ГФР-ниң аразында күрүне кызыгаарларын үреп болбазы, девискээр талазы-биле бүрүн бүдүн турары болгаш иштики херектерин холгаарлашпазы — ол бүгү чүүлдер 1970 чылда ССРЭ биле ГФР-ниң аразынга чарган Москва керээзиниң кол принциптери болгай. Ийи герман күрүнелерниң аразында харылзааларының үндезиннериниң дугайында керээде социалистиг ГДР биле капиталистиг ГФР болза бот-боттарынга хамааржышпас бүрүн эргелиг чурттар болур деп айыткан.

«Төөгүнүң шагда-ла шын эвес деп санааны эрги хоозун чугааларны база катап чугаалап турар кижилер дээрге ёзулуг херек кырында боттут чүүлге удур хөделип турар кижилер-дир» — деп ГСЧП Төп Комитединиң VIII пленумунга ук партияның ТК-зының Чиңгине секретары Эрих Хонеккер демдеглээн. Ынчаарга националисчи лозуннарның адаа-биле чоруп турар реваншисчи политикага таарышканы ажыы-биле илереткен Гу Мунуң медеглелин тайбыңның херээнче болгаш улустар аразының айыыл чок чоруунче халдаашкын-дыр деп санаар апаар.

Янзы-бүрү ниитилел тургузуглуг күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынының айтырыгларын Пекинниң удуртукчулары канчаар көрүп турарын кыдат премьер-министрниң оралакчызының медеглелдеринден тодаргай көрүп болур. Чүл дээрге ол медеглелдер боо-чепсекти кызыраарынга болгаш дүжүреринге, Европага болгаш бүгү делегейге дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарынга кыдат удуртукчуларның бар шаа-биле удурланып турарын херечилеп турар. Ынчангаш империалистиг күрүнелер-биле, оларның иштинде ГФР-биле, шериг талазы-биле кады ажылдажылганы хөгжүдеринге кыдат удуртулганың онза сонуургалдыын оон көрүп болур. Ол бүгү чүүлдер таварылга боор тыптып келбээн.

Делегей парлалгазының дыңнадыгларын ёзугаар алырга, Гу Му баштаан делегация ылаңгыя ГФР биле КУР-нуң аразынга шериг үлетпүрүнге кады ажылдажылганы хөгжүдерин чедип алыксаан. ГФР-ниң шериг-үлетпүр комплекизиниң кол төлээлекчилери сөөлгү үеде Пекинге мырыңай чугула кижилер апарган. Барыын Германиядан Кыдатче шууржуп турар ол төлээлекчилер 30 чылдарда герман империализмниң Кыдатка чорудуп турган политиказын уламчылаар бодап турарлар. Ынчаарга 30 чылдарда герман империализмниң төлээлекчилери Кыдатка Чан Кай-Шиниң шериин чепсеглеп, Кыдаттың хосталган районнарын болгаш ооң Коммунистиг партиязын узуткаарының планнарын ажылдап кылып турганнар болгай.

Чугула политиктиг ажылдакчыларның аян-чоруктары делегей харылзааларынга эки салдарны чедирип болур деп үстүнде айыткан болгай. Ынчаарга чамдык аян-чоруктар тайбыңга болгаш айыыл чок чорукка удур, дүшкүүрлүг чорукту улам күштелдирер сорулгалыг дээрзиниң бир чижээн Гу Мунуң ГФР-же аян-чоруу херечилеп турар. Ук аян-чорук улустарга, оларның иштинде кыдат улуска база хора чедирер деп «Нойес Дойчланд» солун түңнеп бижээн.

П. ТРЮДОНУҢ МЕДЕГЛЕЛИ

ОТТАВА. (СЭТА). Канаданың премьер-министри П. Трюдонуң НАТО киржикчилери чурттарының Вашингтонга чөвүлел хуралының бүдүүзүнде кылган медеглелин Оттавада парлаан болгаш ук медеглел улуг сонуургалды болдурган. Совет Эвилели Барыын чүкке хамаарыштыр улам быжыг шүтүмнүң угланыышкынынче бар чоруур дээрзинге хамаарыштыр чамдык бадыткалдарның шыңныынга бодунуң бүзүрел чогун ол медеглээн. «Ол ындыг болур деп санавайн турар болгаш бистиң эргевисте бар документилер ол дугайын чугаалап турар кылдыр бодавайн турар мен... ССРЭ «соок дайынны» күштелдире бээр кылдыр санавайн турар мен» — деп. П. Трюдо медеглээн.

«НАТО-нуң анаа чепсектиг күштерин сайзырадганжыдар дугайында боттуг саналдарны» киирип келирин чазактан негээн резолюцияны оппозиция киирип келирге, Канаданың парламентизи май 29-та хүлээвээн. Ооң-биле холбаштыр П. Трюдонуң «канада кижилер шериг кижилерге: күзээниңер бүгү чүүлдерни ап болур силер деп мугулай ёзу-биле чугаалаар хоон чок» деп чугаалаан медеглелин көргүскен.

Массалыг информацияның америк черлерин дамчыштыр милитарисчи угланыышкынның пропаганданы ында күштелдирип турары Канаданың хөй-ниитизиниң улам шыңгыы дүвүрээзиниң хайныктырып, чүвени чоптуг көөр уапада политиктерге шүгүмчүлеттирип турар.

ЧЕПСЕГЛЕНИИШКИННИ ДҮЖҮРЕРИ—ҮЕНИҢ НЕГЕЛДЕЗИ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА-ның тускай корр.). Чепсеглениишкинни дүжүрер талазы-биле КНО-нуң Кол Ассамблеязының тускай сессиязынга Совет Эвилелиниң идип үндүргени чаа тайбың саналдары делегейниң хөй-ниитизиниң кичээңгейиниң төвүнде туруп турар. Ук саналдарны хөй-хөй чурттарның делегаттары боо-чепсекти эндере бүдүрерин соксадырынга болгаш чепсеглениишкинни дүжүреринге чаа чугула салыышкын деп санап, калбаа-биле деткип турар.

Бүгү делегейниң мурнунда туруп турар дүрген шиитпирлезе чогуур айтырыг болза массалыг узуткаашкынның чаа, эң айыылдыг чепсээ болур нейтроннуг бомбаны бүдүрерин болдурбазында болур деп Анголаның премьер-министри Лопу ду Насименту медеглээн. Пленарлыг хуралга чүве чугаалааш, оон онзалап демдеглээни болза «ол халаптыг чепсекти бүдүрер чорук атомнуг дайынның үнүп болур айыылын онза күштелдирер». Нейтроннуг бомбаны бүдүрерин болгаш ажыглаарын хоруур дугайында тускай резолюцияны хүлээп алырын делегей шуулганындан Анголаның чазаа ынчангаш негеп турар.

Амгы бо тускай сессия болза чепсеглениишкинни дүжүрер талазы-биле делегей конференциязын ыяап-ла чыылдырарынга чугула базым болур ужурлуг деп, Панаманың делегацияның баштыңы Х. Ильюэка демдеглээн. Бистиң күжениишкиннеривис хамыктың мурнунда чүгле ядролуг чепсекти, оон иштинде нейтроннуг бомбаны база хоруурунче угланган эвес, оон аңгыда массалыг узуткаашкынның чепсектериниң өске-даа хевирлерин — химиктиг, радиологтуг болгаш биологтуг чепсектерни база хоруурунче угланган болур ужурлуг деп, ол онзалап ыйыган.

Ядролуг чепсекти хоруурунче болгаш нейтроннуг чепсекти бүдүрерин болдурбазынче угланган хемчеглер, массалыг узуткаашкынның чепсектериниң бүгү хевирлерин ажыглаарындан ойталаар чорук «тайбыңның херээнге болгаш делегейниң айыыл чок чоруунга улуг салыышкын болур» ийик деп, Вьетнам Социалистиг Республиканың делегациязының баштыңы Нгуен Ван Хиеу медеглээн.

Англияның депшилгелиг хөй-ниитизи ядролуг чепсектиң чаа хевирлерин тургузар талазы-биле АКШ-тың планнарынга удурланмышаан, нейтроннуг бомбаны долузу-биле хоруурун бодунуң кол сорулгазы кылдыр көрүп турар. Массалыг узуткаашкынның бо чепсээ кезээ мөңгеде хоруурун олар шиитпирлиг-биле негеп турар.

ЧУРУКТА: нейтроннуг бомбага удур ат салыышкынын Лондонда чорудуп турары.

А. СТЕПАНЕНКОНУҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

Хөй уругларлыг иелерни «Иениң алдары» орден-биле болгаш «Иениң медалы» медаль-биле шаңнаар дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

(Төнчүзү. Эгези № 126 «Шынга»).

Беш уругларны божээн болгаш кижизиткен иелерни «Иениң медалы» медальдың II чергези-биле

Хертек Айдын-ооловна **Айылы**—Чаа-Хөл суурда өг-бүле ээзи.

Вила Ховалыговна **Белекпен** — Булуң-Терек суурда өг-бүле ээзи.

Чолдак-оол Хуураковна **Дадый**—«Найырал» совхозтуң ажылчыны.

Биче-Кыс Ховалыговна **Дамбаа** — «Күш-ажылдың хостуу» совхозтуң ажылчыны.

Александра Кыргысовна **Донгурак** — «Найырал» совхозтуң ажылчыны.

Серенмаа Донгаковна **Доржу-оол**—«Улуг-Хая» совхозтуң ажылчыны.

Роза Ивановна **Игнатьева** — Шагаан-Арыг хоорайда өг-бүле ээзи.

Сержинмаа Донгаковна **Кыргыс** — Торгалыг сес чыл школазының башкызы.

Долзатмаа Донгаковна **Лакпаа**— Жданов аттыг совхозтуң ажылчыны.

Александра Донгаковна **Монгуш** — «Улуг-Хая» совхозтуң ажылчыны.

Любовь Ховалыговна **Онгерти** — Чаа Шагаан-Арыг хоорайда магазин садыгжызы.

Көк-Кыс Донгаковна **Ооржак** —«Улуг-Хая» совхозтуң ажылчыны.

Ховалыг Кызыл-ооловна **Ортун-оол** — Ак-Дуруг ортумак школаның башкызы.

Мария Баазаковна **Ортупай** —Көк-Чыраа суурда өг-бүле ээзи.

Наталья Монгушевна **Өртээл** —Булуң-Терек суурда өг-бүле ээзи.

Алдын-Кыс Достай-ооловна **Самуржап** — «Улуг-Хая» совхозтуң ажылчыны.

Мария Донгаковна **Седип** — «Күш-ажылдың хостуу» совхозтуң ажылчыны.

Кара-Кыс Туматовна **Ховалыг** — «Улуг-Хая» совхозтуң ажылчыны.

Мария Түлүшевна **Чаш-оол** —«Ак-Дуруг» совхозтуң ажылчыны.

Татьяна Донгаковна **Чатпаа-оол** —«Күш-ажылдың хостуу» совхозтуң ажылчыны.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң
Даргазы М. МЕНДУМЕ
Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң
Секретары С. КРАСНЫХ.

Кызыл хоорай, 1978 чылдың
апрель 28.

ЧОННУҢ МУЗЕЙИ

Июнь 3 — Күрүнениң Третьяков галереязының төөгүзүнүң эгелээн хүнү. 1918 чылдың июнь 3-те галереяны национализастаар дугайында декретке В. И. Ленин ат салган. Чоннуң байлаа болу берген ук галереяның кол сорулгазы — массаларны уран чүүлге калбаа-биле киирииштирери турган. «Третьяковкага» чаа көрүкчүлер — ажылчыннар болгаш тараачыннар кээп эгелээн.

— Хамааты дайынының чылдарында Кызыл Шеригниң Москвага кээп турган дайынчылары галереяның залдарынга кээп турганын херечилеп турар документилер бар — деп, Третьяков галереязының директору, ССРЭ-ниң чурулга академиязының корреспондент-кежигүнү П. Лебедев чугаалап турар. Бодунуң тургусканы болгаш Москвага белек кылдыр бергени галереяны чыл дургузунда 50 муң кижи көрген деп К. П. Третьяковтуң сактыышкыны база бар. Амгы үеде чүгле ийи неделя иштинде 50 муң ажыг кижи ону көрүп турар.

Совет эрге-чагырганың баштайгы чылдарында-ла галереяның чыылдазы дыка өскен. Ооң курлавырынга Румянцев музейиниң орус салбырының чогаалдары, чурукчу Н. Остроуховтуң чыгганы эрте-бурунгу орус чурулганың кайгамчыктыг чогаалдары, национализастаан хөй санныг чуруктар немешкен.

Галереяның фондузунда чурулганың, скульптураның, графиканың 50 муң ажыг ажылдары бар, ында хөй националдыг совет чурулга уран чүүлүнүң ажылдарын үргүлчү немеп турар.

— Третьяков галереязы реалистиг уран чүүлдүң төвү боол келген, ооң эжиктери бүгү улуска ажык. Галерея эргижирээн чуруктарны катап тургузарының ажылдарын эртемниң болгаш техниканың чаа чедиишкиннерингге үндезилеп чорудуп турар, ол ышкаш хөй санныг чурулга делгелгелерин Болгарияга, Польшага, Чехословакияга, Югославияга, Италияга, АКШ-ка, Францияга, ГФР-ге, Японияга эттиргилээн. Янзы-бүрү лекция чыырдыышкын ажылдарын чорудуп турар.

Чыл санында-ла бистиң чуртувустуң хоорайларынче болгаш суурларынче барык чүс хире көжүп чоруур делгелгелерни үндүрүп турар. Галереяның ажылдакчылары Куо чеже. Братскиже, КамАЗ-че, БАМ-че база өске-даа черлерже маршруттарны ажытканнар.

«Третьяковка» Москваның «Кызыл пролетарий», «Кадыыр болгаш Маска» деп заводтары-биле найыралдажыышкынны 20-ги чылдар үезинде эгелээн. Галереяның ажылдакчылары заводтарда, фабрикаларда, колхозтарда тургусκан 70 хире культура университеттерини ажылында киржип турар. Муң-муң школачылар оларга тургускан бөлгүмнерге кээп, чурулга уран чүүлү-биле таныжып турар.

Ёзулуг улусчу музей ленинчи декреттиң аңаа даанлырганы ниити күрүне чырыдыышкынын хүлээлгезин ынчаар күүседип турар.

Л. БЕРНАСКОНИ,
СЭТА-ның корр.

Школа доозукчуларынга

РЕЖИССЁР БОЛУР ДИЗЕ

Солун шии деп чүл? Аңаа кандыг негелделер эң чугула боор турарыл?

Шиини көрген соонда көрүкчүнүң сеткили хөлзеп, ийи үш хонук эрткенде безин бүдүү иштинде шииниң маадырлары-биле, автору-биле маргыжып, бир черге бурууладып, бирде болчуп турарынче алдадапкан болза, ол шынап-ла солун шии-дир. Шиинде кижилерге чүнү чугаалаксап, чүнү өөредиксеп турарыл, шииниң ужур-дузазы чүдел?

Бир-ле дугаарында, бөгүнгү көрүкчүнү бодандырыптар амгы үениң байдалынга таарыжыр шии чугула айтырыгларны көдүрүп үндүрер ужурлуг. Бир эвес орус, совет азы даштыкы классиктиг репертуардан-даа шилип алдынган шии болза, дөмей-ле бистиң үениң негелделеринге аяннашкак сорулгалыг болур.

Шиини бижээн драматургтан аңгыда шии-спектакльдың авторлары — режиссёр, чурукчу, композитор, артистер база бар-ла болгай. Сценага чаа шиини тургузуп, аңаа чаа амыдыралды бээри — белен эвес ажыл. Бо бүгү режиссёр кижиниң мергежилинден улуг хамааржыр.

Режиссёр шииниң авторунуң бодап алган бодалдарын ханызы-биле ажыдып, театрга хамааржыр бүгү-ле арга-хевирлерни ажыглап тургаш, көрүкчүге тодаргай, билдингир кылдыр көргүзеринче углаан турар. Режиссёр бүрүзү бир шиини аңгы-аңгы уткалыг кылдыр, ооң акцентизин бир янзы тургузуп болур. Совет театрының төөгүзүнде алдарлыг шиилер — «Ревизорну», «Угаандан човулаңны», «Чаңныкты» режиссёрлар янзы-бүрү уткалыг кылдыр номчуп, боттарының трактовказын илередип келгеннер.

Режиссёрлар болгаш режиссура дугайында дыка-ла хөй номнар, чүүлдер бижиттинген. Режиссёр деп сөс француз дылдан укталган — «кылып, тургузуп, организастап» деп сөстерже очулдуртунар уткалыг.

Режиссёр кижи шиини киччээнгейлиг, ийи-үш катап номчуп тургаш, ооң маадырларының (шииден аңгыда) эрткен-барган төөгүзүн коптарып, оларның чаңчылдарын, хөөнүн, кижизидилгезин, үзелдерин болгаш идеалдарын сайгарып, өөренип апаар. Чүге дээрге белеткел үезинде режиссёр артистерге дуза чедирип, оларга роль бүрүзүн тайылбырлап, өске кижиниң амыдыралынче бакылап, чаа овур-хевирни тургузар ужурлуг болгай.

Оон ыңай шииниң идеязы болгаш уран-чечен талалары режиссёрнуң шиитпиринден онза хамааржыр. Ында болуушкуннарның өзүлдезин, киржип турар маадырларның бот-боттарынга хамаарылгазын ылап тодарадыры, сценага артистерни сөстер аайы-биле тарадыр тургузары азы мизансценаны чогаадыры — режиссёрнуң дорт хүлээлгезидир.

Шииниң даштыкы овур-хевирин чурукчу-биле кады сүмележип тургаш солун, көрүштүг аргаларны ажыглаарынче чүткүдүп, ооң музыка-хөгжүм талазы-биле каасталгазын база шииниң ниити овур-хевиринге чедимчелиг кылдыр ажыглаар.

Шиини тургузарынга киржип турар гримёрлар, адык-хеп дааракчылары, парикмахерлер, костюмерлер, дырыдыкчылар, үн операторлары болгаш өскелерниң-даа дугайында дыка солун кылдыр бижип болур ийик. Режиссёр кижи бир хүнүн дургузунда чаа чүүлдү, номну, алганы билип албаан болза — ол хүн халас барган-дыр деп билип алганы дээре дээрзин сураглыг режиссёр, театр системазының үндезилекчизи К. С. Станиславский аныяк өөреникчилеринге чагып чораан.

Шынап-ла, режиссёр кижи институт дооскан-даа болза, чурттаалгазының бүгү дургузунда өөренир, номчуттунар, эскерер ужурлуг. Совет театр К. С. Станиславскийден аңгыда, В. И. Немирович-Данченкону, В. С. Мейерхольдуну, А. Таировту, К. Марджанашвилини, А. Д. Поповту, Е. Вахтанговту, Ю. Завадскийни, Н. Охлопковту, Р. Симоновту, Г. Товстоноговту болгаш өскелерни-даа алдын-биле сиилбип бижээн төөгүзүнде чоргааралдыг адап турар.

Тываның уран чүүл ажылдакчыларының аразында сөөлгү үеде режиссёр профессиялыг специалистер элээн апарган. 1965 чылга чедир режиссёрлар РСФСР-ниң болгаш Тыва АССР-ниң алдарлыг артистери чүгле Иван Забродин биле Оюн Сиви-оол олар турган болза, бо хүннерде Сагды Каадыр-оол, Виталий Шкляр, Людмила Бузина тыва театрда чедиишкинниг ажылдап турарлар. Оон ыңай культура институттарын дооскаш, улусчу театрларда доктаамал, кызымак ажылдап турар аныяк режиссёрларга Айлана Чадамба (Кызылдың аныяк көрүкчүлер театры), Саяя Арат-оол (Хандагайтының улусчу театры), Иркутскиниң күрүне университединге өөренип тургаш, студент театрга ойнап, ниити профессиялар факультедин база доозуп алган Татьяна Верещагина (Туранның улусчу театры) оларны хамаарыштырып болур.

Тыва телевидение студиязында база режиссёрлар бар. Оларга телестудияның кол режиссёру Мерген Люндуп, анаа режиссёрлар — Михаил Норбу, Луиза Рудольф, Людмила Буянова олар хамааржып турарлар.

Кино уран чүүлүнүң талазы-биле режиссёрлар, сценаристер, операторлар бисте шуут чок, оларны мынчага дээр белеткевейн турары алдептиг. Тыва дугайында үнген уран-чечен кинолар ындап-ла четпестерлиг болурунуң бир ужуру ында. Кинематография институдунче өөренип кирери кончуг нарын, берге болуп турар, ынчангаш ындыг күзелдиг аныяктарны баш удур белеткеп, консультация бээр болза эки болгу дег.

Театр болгаш культура институттарының режиссёр факультеттеринче экзаменнер дужаарда баштай беседалажыышкын азы шенелде чугааны абитуриент кижи эрттирер апаар. Ынчан экзамен дужаар кижиниң уран чүүлдүң бөгүнгү айтырыгларын билири, эстетика талазы-биле билиглерин ниити номчуттунганын хынаары ол. Ооң соонда тускай экзаменнинге — бир шүлүк, бир басня, бир кыска рассказты номчуп, демдек алыр. Ол-ла шылгалдага театржыткан бичии этюд база тургузуп көргүзер. Бо кол экзаменни эрткен соонда өске экзаменнерже шилчип кирер.

Бот-өөредилге-биле режиссёр специализациязын база чедип ап болур. Ону Москвада Улусчу чогаадылганың төп бажыңында уран чүүлдүң бот-өөредилгелиг университединде белеткеп турар.

Бөгүнгү көрүкчүлерниң негелдези улам шыңгыырап, бижиттинип турар шиилерниң тематиказы калбарып турар болганда тускай мергежилдиг режиссёрлар Тывада ам-даа чедишпейн турарын демдеглевишаан, тура-соруктуг аныяктарны бо профессияга өөрениринге сүмелеп турарым бо.

С. БАИР,
республиканың улусчу чогаадылга бажыңының театр уран чүүлүнүң улуг методизи.

К. КУДАЖЫ

ЭРЭЭН ТАЙГАМ

Ээрерген эрээн тайгам,
Эрингерин уттуп алдым:
Өзеннериң, эзиннериң
Өрегелиг өөм бооду.
Дыштанырым хамаан эвес,
Дыртың баштыг тывызыын бар:

Аптаралаан чажыдыңны
Ажыдар дээш чадап кагдым.
Катап-катап кээримге-ле,
Хамык чүве чаа боор-дур:
Аңың-мениң огузу-даа,
Аллың-кужуң ырызы-даа...
Будууң безин дызырт дээрге.

Бузудун аа тывар дээштиң,
Делбиң кулаам сүвререр,
Дээрбек караам сыгырарар.
Чаңгыс катап мени бээргээш,
Чажыдыңны сөглепсиңзе,
Чарык баштыг дошпулуур дег,
Чалгаараанчыг апаар боор сен.
Кончуг шын-дыр, эрээн тайгам,
Хомудаар дээр сеткилим чок:

Шуглаа чыдар чажыдыңны
Шуптузун мээ сөглеп бербе.
Оонга чүгле бодум эвес.
Оглум, кызым таалаазын.
Чажыдыңны сартык кылдыр
Салгалдарга база артыр.

ИЙИ САЛЫМ

Салымывыс ындыг болган:
Сайзанак дег өгге душпаан.
Хүнү эрткен херек-тир ийин,
Хүүрек туткаш, контаргаш чоор.

Бистиң ийи салымывыс.
Бүтпээн дээштиң хомудаава.
Билбээчеңнеп, корбээчеңнеп,
Бүдүү чааскаан хилеп каайн.

Тендирзе-даа чайлы бербес,
Тевениң ийи мөгени дег,
Ооргамны чаарартыр
Олчаан чүктеп чораай мен аан.

Чаа шүлүктер

АДАЛЫГ МЕН, ИЕЛИГ МЕН

Шак бо чаагай чурттаалганы
Чаңгыс сөске түңнеп сөглеп шыдавас мен.
Чүге чурттап чоруурумну,
Чүнү кылыр, кылбазымны билир-ле мен.

Ооруглар, шынааларның
Одарында малым малдаан кадарчы мен.
Кызыгаар чок ховуларның
Кызыл-тасын өстүрүп каан тараажы мен.

Түлган улуг тудугларның
Тууйбузун салып турар тудугжу мен.
Сыңда чыдар бөзүр даштан
Сыңмас каңны кудуп турар ажылчын мен.

Делегейни чааргыыр дээш
Демир маска тудуп алган дарган-дыр мен
Чурттаалганы байылар дээш.
Чугулапын чугулазын кылып тур мен.

Коммунизмже апаар чыдар
Коммунистиг улуг намны деп адалыг мен.
Төөгүзү мөңге турар
Төрээн чурт деп утпас, кагбас иелиг мен.

Частырыг чок келир өйже
Чазак, намым алдын чарлыын эдерер мен.
Төнмес-батпас чурттаалганы
Төрээн чуртум ачызы деп түңнээр дээн мен.

А. ХУУРАК.

ПАРОМГА

Дымыргай чаъс доозун базып
Кезек чаггаш намдай берди.
Хемни кежир паром шууткан

Тыртыг демир хоомей салды,
Чанывыста чалыы оол, кыс
Чаактарын дээштирди.

Чалгыг шууткан делгем паром
Чайгангылап өпейледи.
Аныяк шаам чалбыраажы

Ашак мени хөлзетчик бе?
Сыгыглаплыг хаваң орта
Чылыг эриим дегзип кагдым.

Чоогумда кыстар мени
Шооткаазыг кайгап багды —
Чоон чажың көгергей бол,
Чотум мендээ чалыы кыс сен.
Чурттаалганың шапкын хемин
Карбап кеже берген-даа бол,
Чүлүк тырткан чалыы шаавыс
Кагбайн сактып чоруул сарыым.

Н. ООРЖАК.

ОЛИМПИАДА ДООЗУЛГАН

«Шын» солуннуң арыннарынга парлаттынып турган шыдыраа бодалгаларының, этюдтарның олимпиадазы доозулган.

Сөөлгү, үшкү салыгның онаалгаларын Д. Чечекпаа (Булун-Терек), Н. Оюн («Тиилелге» совхоз), О. Байкара (Аржаан суур), С. Оюн (С. Тока аттыг совхоз) болгаш Н. Норжунмаа (Улуг-Хем район) олар чедиишкинниг күүсеткеннер.

Ынчангаш, олимпиадага бирги черни Д. Чечекпаа ээлээн. Ол — бүгү бодалгаларны шын тыпкаш, 17 санны алган. Ийиги черни Н. Оюн, а үшкү — бешки черлерни О. Байкара, С. Оюн болгаш Ф. Ондар (Ак-Довурак) олар ээлээннер.

Маргылдааның тиилекчизи Д. Чечекпаа олимпиадага шыдыраанын ийиги разрядын дужааган болгаш бо чылдың сентябрь 15-те эгелээр РСФСР-ниң олимпиадазынга киржир эргени чаалап алган.

Н. ШИШИГИН,
ССРЭ-ниң спорт мастеринге кандидат.

БОДАЛГА

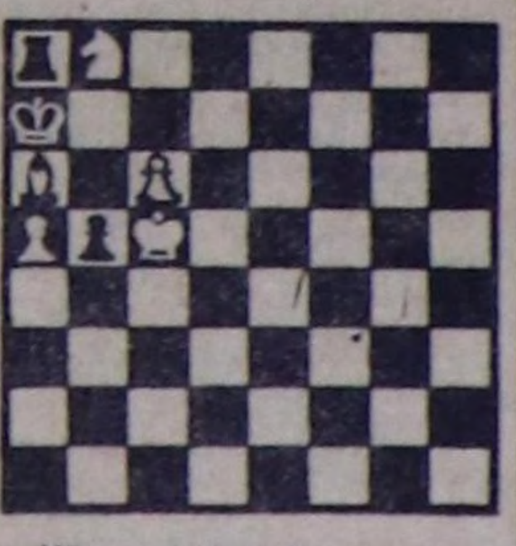

Ийи каштен мат

Бодалганы Л. Артамонов тургускан.

Чөөн чүкте нептерээн маадыр Фархадтың болгаш кайгамчык чараш даңгына Шириниң дугайында легендага үндезилээш, «Ынакшыл дугайында легенда» деп совет-турция баштайгы кинону «Мосфильм» болгаш Туркменияда «Турга-фильм» киностудиялары тырттырып эгелээн.

Кол рольдарда Турцияның артизи Фарук Пекер (Фархад), Ленинградта Киров аттыг академиктиг театрның артизи Алла Сагалова (Ширин) ойнап турар.

ЧУРУКТА: кол рольдарның күүседикчилери Алла Сагалова болгаш Фарук Пекер.

Н. МУРАДОВТУҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохроиниказы).

ҮЕЗИ КЕЛГЕН

Бистиң Дөң-Терезин суурда даштындан шору көрүштүг чунар-бажың бар. Ол 1977 чылда муң-не ажылдап эгелээн, (а ооң мурнунда беш чыл дургузунда ажылдаваан). Чурттакчы чон чунар-бажың ажылдай бээрге өөрүп турган болбайн аан. Ынчалза-даа ам өөрүшкү өшкен, хомудалдар көвүдээн. Чүге?

Оон иштн хирлиг. чунар таатар чедишпес, чурттакчылар боттары таатарып ап алгаш чунары чаачыл апарган. Удавааанда-ла изиг суу төнүп каар. Ынчангаш сөөлүнде кирген улусту изиг суг чок-тур дээш киирбейн баар.

Кедээ Советтиң талазындан бо чунар-бажыңның ажылын экижидип, хемчээн алыр үези келбээн бе?

Л. САТ.

ХААГЛЫГ

«Саян» совхозтуң Сушь салбырының ажыл-ишчилери-даа арбын, ажылга кызымак-даа улус. Бисте медпункт бар. Мурнунда маңаа эмчи ажылдап турда, аараан улуг-биче кижилер эмчиге кирип, чогуур дузаны өй-шаанда ап болур турган. Ол эмчивис эрткен чылдың декабрь айда-ла декреттеп чоруй барган, а медпункт ам бо хүннерге чедир-ле хаглынчак турбушаан.

Аарыг кижилер Кызылче азы Туранче эмчилеп чоруп турар. Хенертен озал-ондак болганда азы аар аараан кижилерге Турандан дүрген дуза чедирер эмчилер чалаар ужурга таваржып турар. Машина бирде чок, Хадың, Өөк дээш өске черлер чоруй барган дээр, бирде 2—3 шак болгаш келир боор-дур.

Медпунктута ажылдаптар эмчи тывылбайн турары ол бе, бисте эмчи чогуп чогуур хамаарышкан черлер билбейн турар чүве ийик бе. Кажан эмчилиг болур бис?

С. УДУМБАРА.

Агаар

Бөгүн республикага кожуп турар булуттаар. Чамдык черлерге чаар, димнирээр. Барыын чүк угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 5—18 метр чедер. Агаарның температуразы 28—33, чамдык районнарга 20—25 градус чылыыр.

Кызылга анс хүн болур. Барыын чүк угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 5—10, дүъш соонда 13—18 метр чедер. Агаар 29—31 градус чылыыр.

·СПОРТ·СПОРТ·

ЧОЛААЧЫЛАР АРАЗЫНГА

Кызылдың «Трансссельхозтехника» транспорт эргелелиниң чолаачыларының аразынга болуп эртип турар конкурстуң баштайгы ээлчээ доозулган. Аңаа 16 кижи киришкен. Маргылдааның программазында: орук шимчээшкининиң дүрүмнерин билири, автомобильдиң материалдыг кезээн билири, бедик черже аар чүъктүг үнери болгаш өске-даа чүүлдер кирип турар.

Ол маргылдаа ийи бөлүк аайы-биле эрткен. Бирээзи 3 чыл чедир стажтыг чолаачылар, өскези үш чылдан өрү ажылдаан эштер киришкен. Олар «ЗИЛ-130» деп маргылдаа чүък сөөртүр, самосвал, чартык кожуглуг, кожуглуг машиналарны мунганнар.

Чидиг демиселдиң түңнелинде тиилекчилер илерээн: шофёрларның улуг бөлүүнден бирги автоколоннаның чолаачызы Виктор Ковалев, аныяктарның аразындан Сергей Андреев олар шылгараанннар. Оон аңгыда Виктор Буракоп, Владимир Бондарев болгаш Виктор Чавырын олар ийиги, үшкү черлерни тус-тус үлешкеннер.

Баштайгы бо ээлчегниң тиилекчилери бүдүрүлгениң алдын камгалап, республика маргылдаазынга киржирлер.

Ю. ЕГОШИН,
маргылдааның кол судьязы.

ХООРАЙ ЧЕМПИОНУ

Ак-Довуракты бирги чери дээш шыдыраа маргылдаазы доозулган. Моңгуш Каадыр-оол он салыгдан 7,5 санны алгаш, хоорай чемпиону болган. Ийиги черни В. Совинов, үшкүзүн — Ю. Сенгелов ээлээн.

В. ОВЧИННИКОВ.

Футболга делегей чемпионады

БУЭНОС-АЙРЕС. (СЭТА). Футболга делегейниң он бирги чемпионады Аргентинада эгелээн. Германияның Федеративтиг Республиказының болгаш Польша Улус Республиканың шилиндек командаларының аразынга болган баштайгы ужуражыышкын 0:0 болуп, хайым-биле доозулган.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ИЮНЬ 3-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00—«Үе». Информастыг программа.
10.50—Эртенги гимнастика.
11.10—«Буратино делгелгези».
11.40—«Силерге, ада-иелер!».
12.10—«Эртенги почта». Музыкалыг программа.
12.40—«Кичээнгер — орук!». Дамчыдылганы ССРЭ-ниң ИХМ-ниң КАИ эргелелиниң салбыр начальниги Н. Д. Сорокин чорудар.
13.10—«Музейлерде болгаш делгелге залдарында». Дрезденниң чурук галереязы. Германияның, Испанияның, Францияның чуруктары.
13.35—Күрүнениң «Думка» дээр хор капелладзы ырлаар. Киевтен дамчыдылга.
14.05—«Дэарта — Мелиораторнуң хүнү».
14.25—«Музыкалыг абонемент». И. С. Бахтың чогаадыкчы ажылы.
15.20—«Спортлото» тиражы.
15.30—«Кадыкшыл». Эртемнептереадиг программа. Эмчи Ю. В. Беляпчикова эрттирер.
16.00—«Бистиң черивис». (Сибирь болгаш Ыраккы Чөөн чүк дугайында).
«Күштүглерниң оруу». Документалдыг фильм.
17.00—Футболга делегей чемпионады. **ВЕНГРИЯ—АРГЕНТИНА.** Аргентинадан дамчыдылга.
18.30—«Билдингир-даа бол, алдептиг». Дамчыдылганы профессор С. П. Капица чорудар.
19.30—Медээлер.
19.45—«Златовласка». Мульт-фильм.
20.05—«Силерниң чагааларыңарны ёзугаар». Мелиоратор хүнүнге тураскааткан музыкалыг программа.
20.50—«Латин Америка—диптиң айтырыглары». Уругвайның Компартиязының ТК-ның бирги секретары Р. Арисменди дамчыдылгага киржир.
21.20—«Уруглар—уруглар болбайн». Уран-чечен фильмниң баштайгы көргүзүү.
22.30—«Үе». Информастыг дыңнадыг.
23.00—«Даштыкы эстраданың аялгалары».
23.45—01.30—Футболга делегей чемпионады. **Швеция—Бразилия.** Аргентинадан дамчыдылга. Чарсарда — медээлер.

Редакторнуң оралакчызы К. К. САТ.

КИНО

ИЮНЬ 3-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Кара хоорай» (2 сериялыг) 10.00, 12.40, 13.20, 18.10, 20.50 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Салдыг ийи» 10.05, 11.45, 13.25, 15.05, 16.45 шактарда. «Дедир харылзаа» 18.55, 21.15 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Бүтпээн шүлээ» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Оолдарның күзели» 15.00 шакта. «Лаура дээш миллионну» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

ЧАЙГЫ КИНОТЕАТРГА «Есения» (2 сериялыг) 17.00, 19.30 шактарда.

ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

КЫЗЫЛДЫҢ ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУДУ

1978—79 өөредилге чылында Кызылдың педагогика институду дараазында факультеттерге студентилер хүлээп алыр:

Физика-математика факультеди — физика болгаш математика тускай эртемнеринге. Өөренир хуусаазы 5 чыл.

Филология факультеди — орус дыл, литература болгаш педагогика тускай эртемнеринге (орус дыл, литература башкыларын болгаш кижизидилге ажылының методистерин белеткээр), орус дыл, литература база тыва дыл болгаш литература тускай эртемнеринге. Өөренир хуусаазы 5 чыл.

Биология-химия факультеди — химия болгаш биология тускай эртемнеринге. Өөренир хуусаазы 5 чыл.

Педагогика факультеди — эге өөредилгениң педагогиказы болгаш методиказының тускай эртеминге. Өөренир хуусаазы 4 чыл. Факультет эге класстарның башкыларын белеткээр.

Кирерин күзээннер дараазында шылгалдаларны дужаар:

Физика-математика факультединге — математикага (аас болгаш бижимел-биле), орус дылга болгаш литературага (бижимел-биле), физикага (аас-биле).

Филология факультединге — орус дылга болгаш литературага (аас болгаш бижимел-биле), тыва дылга болгаш литературага (аас болгаш бижимел-биле), ССРЭ төөгүзүнге (аас-биле); **орус дыл, литература болгаш педагогика тускай эртемнерге:** орус дыл болгаш литературага (аас болгаш бижимел-биле), ССРЭ төөгүзүнге (аас-биле), даштыкы дылга (аас-биле).

Биология-химия факультединге — химияга (аас-биле), биологияга (аас-биле), физикага (аас-биле), орус дыл болгаш литературага (бижимел-биле).

Педагогика факультединге — орус дыл болгаш литературага (аас болгаш бижимел-биле), математикага (аас-биле), ССРЭ төөгүзүнге (аас-биле).

Билдиришкиннерни июль 30-ге чедир хүлээп алыр. Дараазында документилерни албан кожар: ортумак эртемниң дугайында документ (боду-биле), дээди өөредилгеже кирериниң дугайында характеристика, ректорга билдириишкин, № 286 майык-биле эмчи шынзылгазы, 3х4 см хемчээлдиг 6 фото-чурук, бүдүрүлгениң администрациязының шынзытканы күш-ажыл дептеринден ушта бижидилге (ажылдап турарларга), конкурс чок черлерге кирерлерге школадан, ВЛКСМ райкомундан болгаш өске-даа черлерден өөредири-биле чоруткан бижик.

Документилерни дараазында адресче чорудар: **Кызыл хоорай, пединститут, Ленин кудумчузу, 54 (физика-математика болгаш биология-химия факультеттери)**, Ленин кудумчузу, 3 **(филология болгаш педагогика факультеттери).**

ЧАДААНА ХООРАЙДА № 6 ПРОФЕССИОНАЛ-ТЕХНИКТИГ УЧИЛИЩЕ 1978—79 өөредилге чылында сургуулдар хүлээп алырын чарлап тур.

Училище дашчыларны, малярларны, штукатурларны, электри болгаш газ-биле каңнаар кижилерни белеткеп турар. Бүгү мергежилдерге өөренириниң хуусаазы 1 чыл.

Училищени дооскан кижилерге мергежил аайы-биле разрядтарны тывсыр.

Училищеге 16 хардан өрү назылыг, 8—10 класс дооскаңнарны хүлээп алыр.

Сургуулдарны аъш-чем, идик-хеп, тускай хеп болгаш чурттаар чер-биле хандырар.

Училищеге кирерде кирериниң экзаменнерин дужаавас, а беседалажыышкын түңнелин ёзугаар хүлээп алыр.

Өөренир күзелдиг кижилер билдириишкиннерин 1978 чылдың август 20-ге чедир директорнуң адынга чорудар.

Кичээлдерниң эгелээри 1978 чылдың сентябрь 1.

Училищениң адрези: Чадаана хоорай, Тиилелге кудумчузу, бажың 82. **Телефон: 2-37.**

☎ РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ:
индекс 667000

Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75, харысалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжи амыдырал килдизиниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47 үлегер килдизиниң 2-22-64, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация база совет тургузуг килдистериниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн баргаңда 2-32-75 телефонче долгаар.

Гараж 17531. Чагыг № 158.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС—00811.